

136676

МОЛОДНЯК

9

1

9

3

2

ДВОУ ЛІТЕРАТУРА І МИСТЕЦТВО

ЦІНА 50 КОП.

V.N. Karazin Kharkiv National University

00279650

З М І С Т

	Стор.
ПРОМОВА МАКСИМА ГОРЬКОГО	3
ПЕТРО КОЛЕСНИК — Горький в шерехах молоді	5
А. ХІІІЛІА — За творення великого мистец- тва соціалістичної доби	17
ІГОР МУРАТОВ — Руїнники	52
Г.Р. ІПІК — Петро Ромен	55
ТЕРЕНЬ МАСЕНКО — Аеропорт	94
А. ШІІІІІІ — Магістраля	96
В. ГУДИМ — Дружба	99
Г. СТЕПОВИК — Хлопчик	102
Є. ШАБЛОВСЬКИЙ — Смертельний вирок над капіталізмом	106

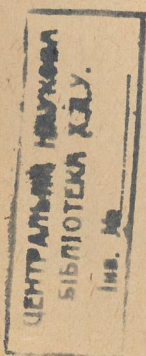
R 6516

ПРОЛЕТАРІ ВСІХ КРАЇН, ЄДИНАЙТЕСЯ!

Молодняк

ОРГАН ЦК ЛКСМУ

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ
ТА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ
ІЛЮСТРОВАННИЙ ЖУРНАЛ - МІСЯЧНИК

9

(69)

ВЕРЕСЕНЬ

ДВОУ-ЛІМ

1932

59

68

Бібліографічний опис цього видання
вміщено в „Літописі Українського
друку“, „Картковому репертуарі“ та
інших покажчиках Української Книж-
кової Палати

Здано до виробництва 1-X-32 р. Підписано до друку 28-X-32 р. 7 др. арк. Форм. пап.
62×94. Вага 1 м. ст. 39 ккг. В 1 друк. арк. 65.000 зн. Техред. Василевський.

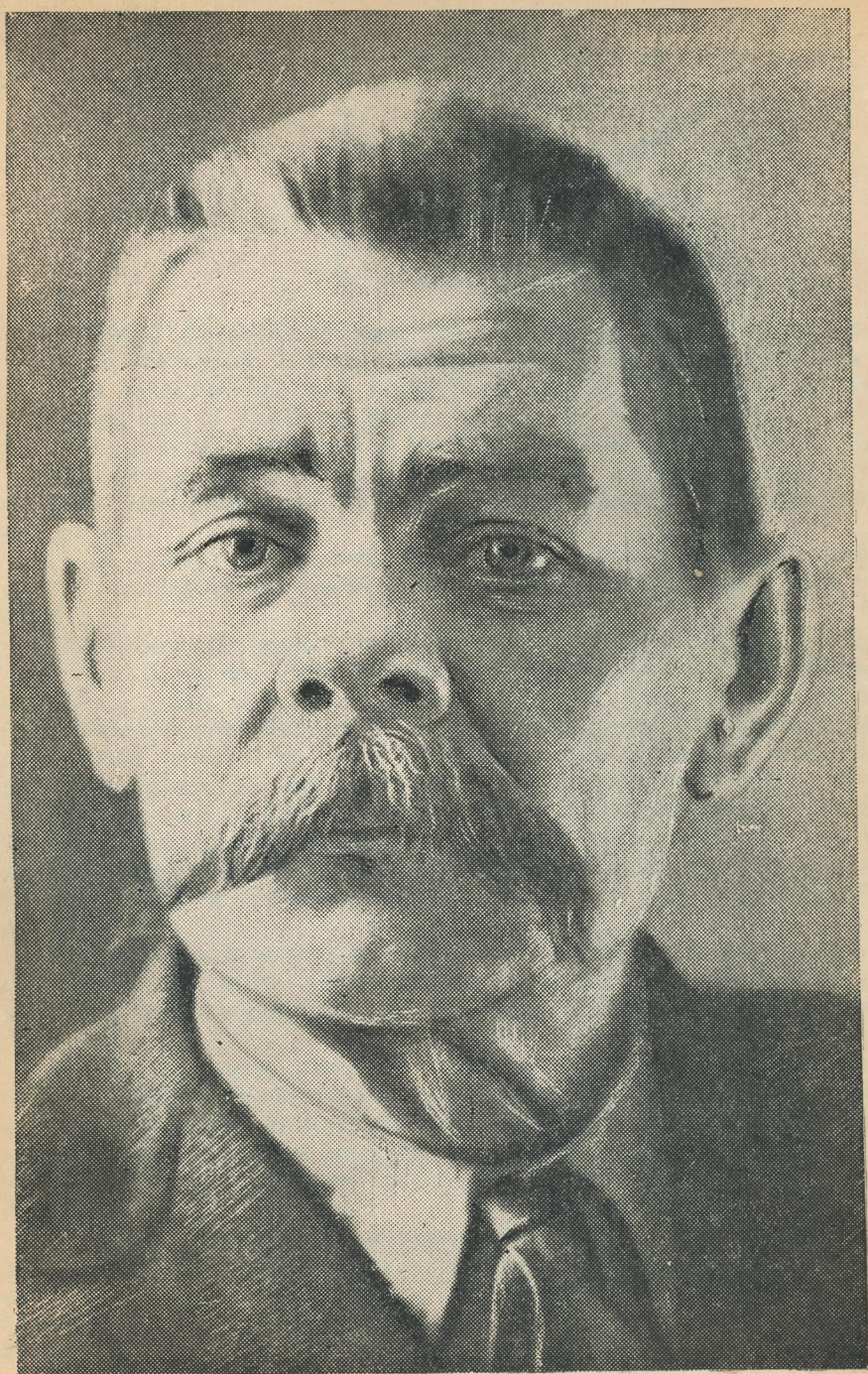
ДВОУ УПП. 7 друкарня ім. Фрунзе Харків, Донець-Захаржевська 6.

Головліт 6336.

Зам. 1533.

Прим. 3.236.

ПРОМОВА МАКСИМА ГОРЬКОГО

виголошена на ювілейному вечорі 25 вересня

Товариші! Розповідати вам про те, як це мене хвилює, я, звичайно, не стану. Я надто старий, щоб бути скромним, і, звичайно, я розумію, що мої заслуги ви переоцінили (сміх, оплески). Хай так, я приймаю вашу оцінку, як аванс, який я повинен відробити. І, зважаючи на те, що в мене ще є трохи сил, старатимуся робити те, що я робив, краще, якщо це мені пощастить. Про ювілянта сказано досить, давайте поговоримо про ювілей.

Як ви думаєте, товариші, чи можливе донебудь в світі таке широке шанування громадського працівника, як от у нас, у Союзі Рад.

Неможливо. Дозвольте мені цілком певно заявити, що — неможливо. Храмина капіталістичного суспільства розвалилася, акустика в ній погана, резонанс — підлий. Там, за рубезом, не мають симпатії буржуазії ті люди, які певні, що буржуазія давно вже зробила на землі своє діло, є перешкода на шляхах розвитку культури і що їй час піти до предків своїх. Там, можливо, що коли б робітники-комуністи шанували одного з своїх бійців, дідусі, проводирі робітників с. д. заборонили б армії своїй брати участь в акті шанування. Там неминуче гітлерівці і інша цвіль з участю поліції побила б робітників-комуністів.

Це важливо. Я, звичайно, ніколи не сумнівався в тому, що робітнича кляса вміє цінити заслуги кожного з своїх бійців. Сьогодні трохи підвищено, мажорно взято. Нічого, це дуже по-вчально.

Не для мене вже, тому що я людина не надовго, це важливо для моїх співбратів — молодих письменників. Я думаю, що моїм співтоваришам, молодим письменникам, тим письменникам, які ще може нічого не надрукували, але працюють над рукописами, ось оце ставлення робітничої кляси до літератора треба знати.

Це знання, безперечно, повинне підвищити енергію молоді і загалом спонукати її серйозно й чесно працювати, виховати в собі почуття відповідальності перед країною за кожне своє слово, почуття відповідальності за все, що в ній робиться, і за все те, що в ній погано або недобре робиться.

Ще чого б я побажав молоді — це віри, непохитної віри у всемогутність розуму. Ось товариші та сила, що вас одягає, взуває, гріє, ось віра в цю силу, віра в її здатність до дальшого безмежного розвитку — ось це треба виховувати в собі і це можна виховати тільки працею, тільки нагромадженням знання, основа якого — праця. Я закликаю молодих соратників моїх учитися, якомога більше вчитися, пізнавати свою країну, знати добре де, що в ній, чого вона потребує, знати її минуле, сучасне і майбутнє, щоб мати уяву про те, як і що треба робити для майбутнього.

Я думаю непоганий заповіт: треба вчитися. Знання — саме та зброя, якої всім нам, і мені в тому числі, не вистачає.

Ну, ось я все сказав, товариші. Дозвольте вам щиро подякувати за цей цілком незвичайний подарунок.. що його ви мені подарували цього дня, і за ту енергію, яку ви надали мені.

Хай живе партія робітничої класи, партія більшовиків! Товариші, чудова сила — розумна, непохитна сила — наша партія.

Бажаю їй зростати, а вам — знайти найшвидше, не спиняючись перед труднощами, шляхи до неї. (Оплески).

В день XVIII М.ЮД'у — вище прапор боротьби за виконання завдань четвертого завершального року п'ятирічки, всі сили на виконання ухвал III всеукраїнської партконференції, VII всесоюдної і II всеукраїнської конференції ЛКСМ; масовим ударництвом і соцзмаганням, борючись на два фронти, проти правого і „лівого“ опортунізму, успішно закінчити збиральну кампанію, провести по-більшовицькому хлібозаготівлі, організувати осінню сівбу.

Підвищити марксо-ленінське виховання молоді, зміцнити інтернаціональну роботу в КСМ-організаціях, битися за воєнізований комсомол, дійти рішучого зламу у культурно-побутовій роботі серед молоді, навчити її „культурно жити, продуктивно працювати“

ПЕТРО КОЛЕСНИК

ГОРЬКИЙ В ШЕРЕГАХ МОЛОДІ

До 0-ліття його літературної й
громадсько - політичної роботи

ВОДНІЙ з численних своїх публіцистичних статей Горький, покликаючись на Леніна, якось висловився був проти ювілейної урочистості.

Та пошана, що ми її віддаємо найстарішому й найвизначнішому письменникові пролетаріату, письменникові, книги якого читають мільйони трудящих усього світу, зовсім далека того цинізму й лицемір'я, з яким вшановує буржуазія своїх „майстрів культури“ в ім'я своїх же неситих експлуаторських забаганок.

Ювілей Горького своєю політичною суттю стає показником величезної концентрації творчої енергії трудящих мас на виконання бойових завдань, під керівництвом більшовицької партії, завдань четвертого року п'ятирічки.

В дні ювілею Горького пролетаріат і колгоспне селянство СРСР демонструють перед трудящими всього світу свої величезні досягнення в галузі господарського й культурного будівництва.

В особі Максима Горького, як у згусткові своєї творчої енергії, трудящі маси демонструють свою волю на революційну перебудову суспільного життя, на знищення експлуатації людини людиною, на побудову безкласового соціалістичного суспільства.

В широкій і різноманітній літературно-публіцистичній роботі Горького многомільйонна молодь Радянського союзу, його ленінський комсомол бачать нещадного ворога експлуаторів і їхніх наймитів — шкідників і зрадників — ворогів трудового народу. В роботі Горького ленінський комсомол бачить свого надхненного співця нового труда, звільненого від капіталістичних кайданів, в вогненній публіцистиці письменника бачить буревісника майбутніх революційних боїв.

Він стоїть перед кожним із нас, цей суворий 64-літній дід, що пройшов путь каторжного життя, путь поневірянь і переслідувань, але пройшов разом з найреволюційнішим у світі російським пролетаріатом, разом з його залізною партією, цей вісник бурі. Він стоїть, наш дорогий Максимич, і обличчя його з усмішкою повернене до нас, повне молодости, сили й ентузіазму.

Англійський письменник Бернард Шоу, відомий своєю безстрашною і вбивчою критикою англійського міщанства, у своєму привітанні до Максима Горького надзвичайно чітко розрізняє його творчість і творчість таких письменників, як Тургенев, Толстой, Достоевський, Чехов. „З цих письменників — пише Шоу, — *тільки Горький намалював путь революції*“. Герої Тургенєва, Толстого, Достоевського, Чехова „були абсолютно не здатні взяти участь в тій революції, яка творить зараз життя більш західне, ніж американське, і більш цивілізоване, ніж в Берліні, Парижі і Лондоні“, „...герої Горького несли в собі революцію, і тому книги Горького були книгами *розв'язу*“, а не пророкуванням страшного суду“.

І це цілком правильно. Герої Горького „несли в собі революцію“.

Саме тому з такою ненавистю буржуазія ставилась і ставить до письменника, саме тому її адвокати, „розбійники пера“, з такою люттю виступали і виступають проти нього. Творчість Горького невідривно зв'язана з розвитком і формуванням робітничого руху в Росії, з революційною соціал-демократією, з більшовизмом. „Справжню революційність я відчув — пише Горький, відповідаючи на наклепи білоемігрантів — саме в „більшовиках“, в статтях Леніна, в промовах і в роботі інтелігентів, які йшли за ними. До них я й „примазався“ ще року 1903“. Вже в ранніх своїх оповіданнях, таких як „Макар Чудра“, „Емельян Піляй“, „Челкаш“, „Коновалов“, „Супруги Орлови“ і інших Горький виступав проти старого ладу, проти страшних умов російського життя, як письменник *нової кляси*, що підводилась на революцію проти гніту й експлуатації, проти економічного, соціального, політичного й національного рабства, як гегемон цієї революції. Горький вже в ранній своїй творчості виступив, як письменник пролетаріату; вивчаючи глибокий тил ворога, готувався до революційної боротьби з ним. Його надхненні „Песня о буреви́стнике“ і „Песнь о Соко́ле“ є могутній революційний заклик до боротьби з ворогом, є пісні безумної хоробрости й відваги в революції. „Безумству хоробрих ми славу співаєм. Безумство хоробрих — ось життя мудрість“... Над розбурканим і зовні ніби спокійним морем мільйонних мас вже шугав буревісник, вже схрещували свої крицеві клинки блискавиці, вже рокотала даль громиами першої революції.

Ненависник міщанського індивідуалізму, ворог містики і поезії безсилля — Горький шукав *справжньої людини*, сильною і відважною. І буржуазна критика, відчуваючи клясову чужість творчости Горького, намагалася з перших же його творів зробити його поетом „босацтва“, співця „гордої особи“, „нідцшеанця“, протестанта „взагалі“. Але з „Фомы Гордеева“ і „Троих“ в критиці почала прориватися одверта ворожість до Горького. Заговорили про спад письменницького хисту автора „На дне“. В оповіданнях бабусі Ізергіль чується ненависть до індивідуаліста Ларра, до цього дійсного „нідцшеанця“, що поставив свій егоїстичний інтерес вище над усе.

Йому немає життя і смерть не всміхнеться йому, і немає йому місця серед людей... Ось як була покарана людина за гордість". *Симпатії Горького на боці Данка*, що вирвав своє серце з грудей і підніс його високо над головою, як смолоскип, щоб людям вказати путь з хашів гидотного життя. Данко є один з тих, що несли в собі революцію, що перемагали й гинули на барикадах першої революції.

Величезний успіх Горького став фактом, якого буржуазія не могла заперечувати. Вже в роки передреволюційні Горький мав кількामільйонну аудиторію. Це не випадок, що п'єса „На дне“ року 1903 вийшла аж чотирнадцятьма виданнями. Критикуючи творчість Горького, меншовизм намагався скерувати вістря своєї полеміки саме проти більшовизму; за більшовизм „Врагов“ і „Матери“ меншовицька критика виступила проти Горького. В особі Павла з „Троих“, Ніла з „Мещан“, Павла з „Матери“, Горький показав нових людей, свідомих робітників, що пішли на революційну роботу, безстрашні й стійкі.

Ленін надзвичайно високо ставив творчість Горького, як письменника пролетаріату. „Немає сумніву, що Горький — величезний художній талант, що приніс і принесе ще багато користи всесвітньому пролетарському рухові“. Горький робив в своїй роботі чимало важливих помилок, але Ленін, відчуваючи пролетарську суть його художньої практики, знав, що гору в його роботі завжди візьме живе, пролетарське, революційне, що художня практика Горького, як письменника пролетаріату, допоможе йому вижити збочення до ідеалістичної філософії. Так воно й сталося. Вказуючи Ленінові на той поспіх, з яким писалася „Мать“, Горькому хотілося підкреслити ті промахи, що є в романі. Але Ленін відповів йому: „дуже добре, що поспішав, книга — потрібна, багато робітників приймало участь у революційному рухові неспівомо, стихійно, і тепер вони прочитають „Мать“ з великою користю для себе“.

Роман „Мать“ пішов років реакції в саму гущу пролетаріату, підтримуючи революційну бадьорість мас після тимчасової поразки революції, виховуючи й готуючи їх до нових революційних боїв. Саме цю рису бачив Ленін в романі Горького, саме через неї (рису) він так високо ставив літературно-публіцистичну його роботу.

Революція прийшла з усією своєю конкретністю. Героїчний пролетаріят Москви, Петербурга, Києва, Харкова, Одеси вийшов на барикадні бої з контрреволюцією, що вгрузала по саме черево в гущу російської окурощини, нею окутувалася в боротьбі з революційним пролетаріатом, її руками задовольняла свою злобу в організації єврейських погромів. І на місці романтизованих бунтівників прийшли в творчість Горького живі люди, живого революційного діла. Проти них письменник вивів і поставив цілу галерею типів (Маякіних, Безсеномових, Артамонових, Самгіних), носіїв чорної російської дійсності, змалював яскравими реалістичними фарбами всю ту нечисть, що лягала на плечі трудящих мас справді геологічною верствою. „Городок Окуров“, „Детство“, „В людях“,

„Дело Артамоновых“, „Жизнь Клима Самгина“ — ось в яких творах безстрашне, реалістичне перо Горького показало цілу епоху соціальних катастроф, класових конфліктів, епоху, що в своїх суперечностях непереможньо історичною закономірністю народжує нових людей, які й принесли свій революційний вирок тому світові, що породив їх.

II

Зв'язок Горького з більшовиками, його робота для більшовицької партії, для справи революції в Росії — викликали цілком закономірно засудження з боку міжнародного меншовизму в усіх його відтинках.

Ще Плеханов виступив був з гострою критикою п'єси „Вороги“ і роману „Мать“, закидаючи Горькому суб'єктивізм, романтизм, надуманість, штучність. Але тут же Плеханов не може не виявити причин саме такої своєї критики. Адже для Плеханова і більшовизм був нічим іншим, як „суб'єктивізмом“, і „бланкізмом“, адже Плеханов обвинувачував Леніна в „зраді“ марксизмові, сам скочуючись до ревізіонізму. Ленін визначав Горького, як *пролетарського письменника* саме тому, що творчість його якраз і відбивала *ідеологію революційного пролетаріату на тому етапі*. І коли в революцію 1905 року буржуазні партії за кордоном почали ширити різні плітки про те, що Горького нібито виключено з РСДРП(б), Ленін зараз же відгукнувся на це в пресі: „Даремно силкуються буржуазні газети, — писав він — *Тов. Горький надто міцно зв'язав себе своїми великими художніми творами з робітничим рухом Росії й цілого світу, щоб відповісти їм не інакше, як призраством*“.

Меншовики й засуджували Горького саме за зв'язок його творчості з більшовизмом. Слідом за Плехановим, розвиваючи його тези, виступив цілий ряд критиків-меншовиків проти Горького. Виступив Неведомський і визначив Горького як письменника „демократичної інтелігенції“, 1913-14 року виступив Потресов з обвинуваченням, що Горький не знає робітничого життя. Після Жовтневої революції виступили Кубіков, Троцький, Переверзев, Горбачев, Лелевич, називаючи Горького співцем міщанства, рішуче заперечуючи пролетарську суть його творчості. Рука об руку з соціаль-фашистською критикою (типу Курта Офенберга, Бруді Йогансена й ін.), що хоче в Горькому бачити співця „великої вселюбови“, співця, що не визнає класів і класової боротьби, меншовики-троцькісти хочуть зробити з Горького „культурника“ чистої води.

Пролетарська критика колишнього ВОАППу не в достатній мірі обстоювала ленінські погляди на творчість Горького, не тільки дозволяючи на сторінках своєї преси різним Ельсбергам і Вешневим кидати наклепницькі обвинувачення на письменника, в „розановщині“ й „самгінщині“, а й сама часто скожуючись до меншовицького трактування творчості Горького (статті Михайлова, Єрмілова і ін.). Навіть в брошурі В. Кузьміча натрапляємо на неправильну оцінку раннього періоду творчості Горького.

Горький є зразок письменника, що так щільно міг поєднати свою художню творчість з публіцистичною роботою, взаємно їх просякнути патосом пролетарської революційної боротьби. Не вміючи схвати свого лица од ударів Горьківського сарказму, „розбійники пера“, продажні льокаї буржуазії, як і 20—30 років тому, виливають потоки брудних наклепів на його ім'я. Готуючи імперіалістичну війну проти СРСР, оббріхуючи з ненавистю країну соціалістичного будівництва, меншовицька й білогвардійська преса цюють разом і того, хто потужним голосом скликає, збуджує, згуртовує все, що є найкращого серед революційної інтелігенції Європи й Америки. Плювок, що його кинув Горький ще в роки першої революції в лице банкірській Франції за те, що вона грошима допомогла кривавому цареві задушити російську революцію, — не стерти європейській буржуазії та її адвокатам.

Ось з яким сарказмом змальовує Горький буржуазну Францію в своєму відомому памфлеті 1906 р. „Прекрасная Франция“.

„Поліційний участок, що в ньому вона (Франція) жила, являє собою досить стару будівлю. Біля дверей, що я в них ввійшов, стояли два солдати в штанах, зшитих з червоного прапору Свободи.

Над дверима збереглися шматки якогось напису, можна було прочитати лише „Сво..рив..бр..о..“ Це нагадувало про зграю банкірів, що заплямували країну Беранже і Жорж Санд. Кругом нісся запах цвілі, гниття й розпусти... Стіни цієї кімнати були оклеєні різнокольоровими паперами російських позик, на підлозі лежали шкіри з колоніальних тубільців, а на них була артистично відбита „Деклярація прав людини“. Меблі, зроблені з кісток народу, що загинув на барикадах Парижу в боях за свободу Франції, були оббиті темною тканиною з вишитим на ній договором про союз з російським царем... Тут же був і герб Франції — жирний шлунок буржуа з ізжованим фрїгійським ковпаком всередині його..“ Так плюнув Горький в лице банкірській Франції кров'ю й жовцю своєї ненависти за те, що вона в революцію 1905 року вишкірила лице генерала Галіфе — ката паризьких комунарів.

За ненависть до старого світу, до експлуатації людини людиною, до лицемір'я, продажности, льокайства, до приниження людської гідності, до паразитизму й самодурства, за плювок крові й жовчі в її лице — буржуазія ненавиділа й по сей день ненавидить Горького.

Звертаючись до „майстрів культури“, що збираються „ремонтувати“ капіталізм од кризи, Горький, вказуючи на велетенську роботу нової кляси, що їй від історії призначено стати могильником капіталізму, пише: „Помисліть: кілька десятків тисяч хижаків і авантюристів бажають вічно й спокійно жити за рахунок сили мільярдів трудящих. Це нормально? Це було, це є, але чи стане в вас хоробрости твердити, що це й повинно бути так, як воно є?

Чума теж була майже нормальним явищем серед віків, та чума майже зникла, і тепер ролю її на землі виконує буржуазія.

І найкращі, ще здорові сили європейської інтелігенції тікають від жаху капіталістичної кризи туди, де здійснюється „грандіозний експеримент“, до СРСР.

Техніка, наука, мистецтво стають тягарем буржуазії. Буржуазія стає ворогом культури. Беззубі істерики і дегенерати, типу бувшого французького міністра Кайо, носії маніякального шпенглеріанства, виступають проти розвитку техніки, науки. „Техніка створює безробіття...“ Наука „без совісті“, не зігріта „совістю“, йде на шкоду людям. *Люди повинні заінтересувати науку.* Сучасна криза—поразка людського розуму. *Для науки немає інколи більшого нещастя, як велика людина.* Тоді цей плач од безвихіддя переростає в садистичну жадобу війни й крові. Ось що пише „Ілюстрований кур'єр подзені“: „На цьому доброму, милому світі не так то вже и погано. Коли вже здається, що всі мотузки тріснули,—знімається над далекою Азією заграва великої війни, надходить кон'юнктура теплої крові, а кров—це, як відомо, краще угноєння“.

Наука й техніка в руках пролетаріату стає вже смертельною зброєю проти капіталізму. Тільки пролетаріат, що в жорстоких класових боях ламає хребет буржуазії, є дійсний спадкоємець тих культурних надбань, що їх має людство і які оскаженілий імперіалізм хоче поховати під попелом нових, ще небувалих воєн...

Залізні руки капітала—пише Горький—поза своєю волею створюють колектив, стискаючи пролетаріат в цілостну психічну силу. Поступово, з швидкістю, що все зростає, ця сила починає освідомлювати себе, як єдино покликану до вільного творення життя, як велика колективна душа світу“.

В класовий ненависті до буржуазії, в війні проти реакції й фашизму, в пролетарському гніві проти паразитів, шкідників і зрадників Горький викував своє бойове гасло—„якщо ворог не здається—його знищують“. В цій ненависті письменник проніс найчистішу любов до людини, став співцем справжнього гуманізму, поетом нової гармонійно розвиненої, соціалістичної людини. „Адже ж ми творимо не тільки нове життя в розумінні зміни його матеріяльних умов, але ми дійсно створюємо нову людину“—з запалом говорить Горький до робітників-ударників, що прийшли до нього на бесіду.

Горький стежить, як невпинно зростає міць нашої країни, як все більшого творчого розмаху набирає енергія мільйонних мас, керованих партією Леніна, і як все більше загибає капіталістичний світ в розбурканих хвилях кризи. Горький знає, що смертельний бій з капіталом неминучий, і він з енергією комсомольця поривається в озброєні шереди Червоної армії: „... я теж переконався в неминучості смертельного бою. І коли спалахне війна проти тієї класи, силами якої я живу й працюю,—я теж піду рядовим бійцем в його армію“.

Не випадково Горький сучасну буржуазію порівнює з чумою. Сучасна буржуазія—це вже не є класа Вольтера, Монтеस्क'є, Руссо, Шіллера, Гете і ін. Це класа, що сходиться вже з історичної арени, загниває, вироджується і смородом свого розкладу отрує науку, філософію, мистецтво. „Література Європи й Америки—пише Горький—повна описів безплідної загибелі обдарованих людей. Історія буржуазії—це історія її духовного зубожіння. Якими талантами може гордитися вона в наш час? Нічим їй гордитися, окрім різних Гітлерів, окрім пігмев, хворих на манію величі“. „Барнай, Поссарт, Моне-Сюллі і інші артисти цього ряду—непотрібні, їх замінять Фербенксі, Гарольд-Ллойді... так само, як музику класиків замінює джаз, а Стендаля, Бальзака, Діккенса, Флобера—різні Воллеси, люди, які вміють розповідати про те, як шпик, охороняючи власність великих грабіжників і організаторів масових убивств, ловить маленьких злодіїв і вбивць. В галузі мистецтва буржуазію вповні задовольняє колекціонування поштових марок і трамвайних квитків, а в кращому разі колекціонують підробки картин стародавніх майстрів“. Тільки в СРСР, де робітничка класа створила свою диктатуру,—наука, мистецтво, література мають велетенські перспективи розвитку. Не класа „паразитів з водянистим мозком“, як мовляв колись Іван Франко, а класа пролетаріє, що труд зробила найвищою насолодою людини, скинувши з нього тавро прокляття. „Три людини будують культуру: вчений, мистець і робітник. Передова робітничка класа, якою є наша, радянська, повинна знати, що немає *труда*, який не мав би культурного значення, що чим *сильніша любов до труда*—тим *вища культура*, і що до повної, загальної перемоги над старим світом він прийде швидше, коли добре зрозуміє вирішне значення науки, мистецтва, труда“.—Так вчить Горький.

Ілюструючи на сотнях прикладів, до якого катастрофічного стану дійшла сучасна буржуазна література, Горький дає вичерпну характеристику буржуазної літератури й минулих десятиліть XIX віку. Він підкреслив, що буржуазна література і в період свого розцвіту не могла піднятися до тих вершин ідейності, до яких уже підноситься література пролетарська.

„... Стара наша література була переважно літературою Московської області“—говорить він про російську літературу XIX століття.—Вона оминала такі факти, які мали величезне значення в історії цілого народу. Я бачив в житті десятки яскравих, багато обдарованих, надзвичайно талановитих людей, а в літературі—„дзеркалі життя“—вони не відзеркалювались чи відзеркалювались остільки неявно, що я не помічав їх“.

Найбільші письменники й мислителі дворянства й буржуазії, що поривалися досягнути своїм розумом ідею звільнення всього людства від експлуатації, не можуть остаточно переступити класових меж своєї ідеології, не знаючи або не розуміючи ще тієї

кляси, що прийшла пізніш до життя, щоб наново перебудувати світ, знищити кляси,—неминуче скочувалися до песимізму, створили образ людини, що задихалась в непримиренних суперечностях життя, в безплідному шуканні істини. „Не буде перебільшенням, якщо скажемо, що життя цієї людини було основною темою літератури XIX століття.

Горький буквально ненавидів творчість тих письменників, яка могла б бути шкідливою трудящим масам. Відомо дискусія про Достоевського 1913 року—яскравий тому є доказ. В ім'я принципів соціальної педагогіки Горький рішуче виступив проти демонстрації в Московському Художньому театрі переробки контрреволюційного твору Достоевського—„Бесы“. Перечитуючи твори російських і європейських клясів, він не раз з сумом констатував, що ті твори, часто захоплюючи його красою, були органічно чужі йому. „Всі книги, які я читав, зливались для мене в одну безкінечну книгу, і мені здавалось, що основна тема її іменно шукання молодими людьми змісту життя—може бути правильніш сказати: місця в житті“.

Під редакцією Горького зараз виходить серія романів європейської і російської літератури—„История молодого человека“. Це видання є здійснення давньої мрії письменника.

„История молодого человека“—є дійсно „одна безкінечна книга“, в якій говориться про те, як молодь шукає собі „місця в житті“. На VII всесоюзній конференції ВЛКСМ тов. Косарев порівнював „безмысленные“ шукання буржуазної й дворянської молоді належного собі місця в житті з роботою лєнінського комсомолу, що вийшов в „Историю молодого человека“ через пролетарську революцію, через диктатуру пролетаріята, став ведучою силою на вирішних пунктах сучасних боїв за соціалістичну перебудову світу.

Гамлет—Шекспіра, Дон-Жуан, Манфред—Байрона, Мізантроп—Мольєра, Гец фон-Берліхінген, Фавст—Гете, Рене—Шатобріана, Гайнріх фон-Офтердінген—Новаліс, Карл Моор—Шіллера, Печорін—Лєрмонтова, Онегін—Пушкіна, Хлестаков—Гоголя, Санин—Арцибашева, герої Кальдерона, Лєопарді, Мопасана, Пом'яловського, Стендаля, Сореля, Альфреда де-Мюссе, Бурже, Сєнькевича, Винниченка, Франка, Свидницького і десятки інших—хіба не є це історія безплідних шукань молоді, представників різних класових прошарків, належного собі місця в житті? Хіба становить сучасної буржуазної молоді—не таке ж? Хіба десятки самогубств, про які ми щодня читаємо в газетах, не свідчать про безперспективність буржуазної молоді? Горький у найкращих своїх художніх творах (такі, як „Фома Гордєєв“, „Трое“, „Мещане“, „На дне“, „Мать“ і ін.), у своїх публіцистичних виступах не раз повертався до цього питання. Таким різким зіставленням нашої молоді і нашого комсомолу з молоддю інших часів і інших клясів, письменник дає відповідь нашій молоді, чому буржуазні „майстри культури“ говорять про СРСР, як „країну молоді“, чому говорять про Німеччину, Францію, ПАСШ, як країни „без молоді“. З висту-

памі Горького зв'язаний щільно і виступ генерального секретаря ЦК ВЛКСМ на III пленумі ЦК ЛКСМУ тов. Косарева, де він висунув до пролетарської літератури вимогу дати збірний тип героя, дати нашому молодому поколінню приклад для наслідування. „Наша молодь—пише Горький,—а особливо селянська, тобто більшість молоді, зовсім не знає минулого і тому недооцінює значення сучасного, не ясно бачить цілі майбутнього. Це треба повторювати тисячі разів, і з цим треба боротися, доки воно не звикне“.

V

Горький не раз відзначав величезні досягнення радянської літератури. „Коли б я писав звіт про значні книги, створені „духом“ революції за десятиліття 1920—30 року,—мені довелося б розтягнути цю статтейку від Ерівані до Архангельська, од Менську до Владивостока через Київ, Харків, Новосибірськ, заглянувши і до Ташкенту, і до Чебоксар, і до всіх інших пунктів, де більш, чи менш енергійно створюється нова, радянська література“. Горький сміється з тих „сюсюкаючих мешан“, які говорять про те, що наша, мовляв, сучасність, епоха диктатури пролетаріату, не зможе в літературі дати еврипідівських чи шекспіровських трагедій. Є й такі наївні люди серед літературної нашої молоді, які міряють свою творчість на пушкінський, шекспіровський чи толстовський аршин, обмежуючи перспективи своєї роботи готовими зразками класичної літератури, ще не „перевершеної“ краси. У відповідь першим письменникам писав: „Ми тількино вступаємо в епохи дійсних, найглибших і небувалих трагедій, їх творять не Есхіли, Софокли, Евріпіди й Шекспіри, а новий герой історії—пролетаріат усіх країн в особі його авангарду робітничої класи Союзу рад. Та класа, яка взялася революційним шляхом повалити лад капіталістів, та класа здатна утворити такі культурні цінності, яких ще не мало людство. Буржуазія не тільки жахається свого майбутнього, свого сучасного; вона жахається й свого минулого, вона боїться історії. „Історія найнебезпечніший з усіх продуктів, що вироблюються в хемічній лабораторії нашого розуму. Вона збуджує до мрій, оп'янює народи вона породжує в них фалшиві спогади, перебільшує їхні рефлексії, роз'ятрює давні їхні рани, позбавляє їх спокою і ввергає їх в манії величчя чи переслідування“ (акад. П. Валері). Ми не боїмося історії, історія—зброя в руках більшовиків. Ми знаємо, що хто зовсім не знає минулого, той недооцінює значення сучасного, неясно бачить цілі майбутнього“. І це для всіх; для письменника ж—особливо. Треба письменникові навчитися історично мислити. Треба засвоїти великі культурні цінності, що їх залишила історія, критично засвоїти їх. Згадуючи Ленінові думки про потребу використати культурну спадщину буржуазії, Горький пише: „Ми не заперечуємо спадщини“,—сказав він літ 35 тому і все життя своє, всією своєю роботою довів, що дійсно не заперечує нічого цінного в буржуазній культурі. Мені здається, що самим цінним в ній він вважав техніку, „майстерність“ у всіх галузях труда, і в галузі літератури

також". Горький убивчо висміював тих, хто по-лівацькому відкидав цінності буржуазної культури й літератури. Особливо він недолюблював ліфовців. „Боятися ідеологічної зарази—казав він—значить не вірити в силу своєї класової свідомості". „Ворог—хороший вчитель". І справді, перегляньте „Ленинские сборники", де подані нотатки й конспекти Леніна з приводу тих книжок, які читав він, і ви побачите, як до книги, приміром, про війну Ленін робить нотатки, повні солідаризації з окремими влучними твердженнями автора, безсумнівного класового ворога пролетаріату. „Письменник повинен знати якнайбільше"—говорить Олексій Максимович. „Письменник повинен вчитися. Треба знати мову, якою пишеш, техніку того ремесла, яким володієш, треба знати історію літератури. Візьміть „статті о литературе и литературной технике". і ви побачите різучі приклади безграмотності, які він наводить не тільки з творів початківців, а й письменників, що вже „визначилися". „Художник—„чувствилище" своєї країни, свого народу і класу, вухо, око і серце його, він голос своєї епохи, він зобов'язаний знати якнайбільше, і чим краще знатиме минуле, тим більш зрозумілим буде для нього сучасне, тим сильніше, глибше відчує він універсальну революційність нашої епохи і широту її завдань".

Відзначаючи велике історичне значення призову робітників-ударників до літератури, Горький *широко ставить питання їхньої учоби*. „Так само, як токар по дереву й металю, літератор повинен добре знати свій матеріал—мову, слово. Ви молоді, повинні вчитися володіти технікою в літературній роботі в такій же мірі майстерньо, як володіли нею наші класики. *Вам треба знати все, що знали вони, і знати краще за них...* Історія покликала вас творити нове життя, значить, ви повинні теж і літературу обновити"—пише Горький в одному з своїх листів до комсомольців-робкорів.

Письменник пролетаріату повинен знати й свою історію. Відси великого політичного значення думка Горького про потребу скласти силами робітничої класи СРСР та її науковців *історію фабрик і заводів, історію громадянської війни*, думку, яку схвалив ЦК ВКП(б) спеціальною на те постановою і яку вже здійснюють по найбільших заводах СРСР. Виховання молодого літератора є справа самої робітничої класи, оскільки сама літературна справа є частка загальнопролетарської справи. „Робітнича класа—говорить Горький—повинна зрозуміти, *що соціальне, культурне виховання літераторів—її справа, її кривна, дуже важлива справа, значно більш важлива, аніж будівництво „Палаців праці", „Палаців культури", що дорого коштують*".

Горький різко переслідував і переслідує графоманів серед початківців, але він вимагає *бережного ставлення до молодого письменника*. Тому й виступив він так гостро проти тієї груповщини, що роз'їдала лави пролетарських літорганізацій.

Особливо чимало уваги приділив Горький нашій критиці, в якій багато амбіції, групової замкненості, мало товариського, принципового, мало уваги саме до специфіки художньої творчості. Люди,

які в основному стоять на одних і тих же позиціях,—сперечаються, наче клясові вороги. Художню неправність, невміння — критика часто трактує як ідеологічний зрив. Хто не пам'ятає, коли початківців-призовників, що надрукували один-два нариси, з групових мотивів загнали в „в розряді“ літфронтівців? Адже ж були випадки, коли призовник з переляканим виразом на обличчі прибігав до письменника й запитував „що таке літфронтівщина“ чи „що таке повзучий емпіризм“? Товариша пошили з групових міркувань в „ухильника“. І Горький правильно вимагає саме *виховної* роботи з молодим письменником, *роз'яснювальної* роботи з ним. Це, звичайно, не значить, що Горький хоч у якійсь мірі знімає питання класової боротьби на літературному фронті, Хто говорить так, той плететься в хвості меншовицької критики.

Горький вимагає від нашої літератури дійовості, клясової активності. „Пасивну роллю я вважав не вартою літератури, мені було відомо, коли „пика-крива“ звертають на дзеркало. І я вже догадувався: „пика—крива“ не тому, що бажає бути кривою, а від того що в житті діє якась сила, що всіх і вся спотворює і „відзеркалювати“ треба її, а не тих, кого вона викривила“. Говорячи так, Горький тут же встановлює критерій художньої „правди“ клясової правди. „Яка нам потрібна правда?—запитує він і відповідає: „Та правда, яка *стоїть перед нами як мета і яку ми ставимо перед усім трудящим світом*“. Призовник ударник значно в кращому становищі, аніж старий письменник, бо він стоїть ближче до „процесів дійсності, процесів перевиховання старої і виховання нової людини“. Такої думки Горький.

Критикуючи книжки призовників-ударників, письменник вказує на силу художніх промахів в них. Призовник ніяк не може позбавитися своєї „професійної вузькості“. Він любить обмежитися рамками свого підприємства, зловживає „цеховою термінологією, не при звичаються до економії слів, невдало обирає часто тему, не проробляє важливої теми і тільки часто компрометує її. Молодняк письменник не вміє типізувати явищ, людей, не може вибрати головного, ведущого“. Горький пише: „Товариші, не треба писати про якусь певну людину... В нарисах *треба типізувати героя*, не писати прямий портрет Іванова, Ніколаєва, Петухова, аджеж не тільки вони одні прекрасні робітники, є й інші остільки ж прекрасні люди. Так ось візьміть і зіпніть з двох десятків прекрасних—одного прекрасного. Від цього він виграє, тому що буде яскравіший, буде видатніший і тим самим він буде педагогічніший, сама постать його стане виховніша. Це безсумніву так“. І далі; „я говорю про те, куди повинна йти література ударника; їти їй слід до великих вузлових тем, до широкої організації досвіду—робітничого досвіду, творчого досвіду“. Горький тут же підказує одну з таких вузлових тем.

Це—прихід на фабрику людини з села, хлопця, вихованого в певному оточенні. „Візьміть селянина, поставте його на Магнетобуд, на Сельмаш, на АМО, на Електросталь, — поставте перед всіми

цими процесами виробництва і догадайтесь, вивчіть, розкажіть *що він повинен пережити*". Такі тематичні вимоги ставить Горький перед молодим письменником. Радянська ж бо література мусить стати гострою зброєю проти усього старого, проти чого ми скрізь і всюду, повсякденно ведемо боротьбу. Але, щоб художня творчість була емоційно глибокою, впливовою, треба письменникові насичувати свою творчість *сильними пристрастями*, щоб вона захоплювала читача, вела його за собою. Такою сильною пристрастю є *пристрасть до звільненого труда, патос, труда*. "...Серед наших поетів і прозаїків сатириків немає—ознака, що в наших письменників немає патосу ненависти..." Треба, щоб наша література висунула своїх Гуттнів, Еразмів Роттердамських, своїх Рабле, Вольтерів, Свіфтів, Гоголів, Щедрих, ще більших, що в своїх сатирах до клясового ворога нещадніших. Треба, щоб самі письменники оволоділи високою технікою свого мистецтва, інакше твори їхні, яку б тему вони не ставили, будуть тупою зброєю. А нам такої зброї не треба. *"Більшість наших поетів, на жаль,—скаржитьсЯ Горький—не працюють над мовою, і віршики в них сіренькі, бляшані. Міді немає, нема срібла, не дзвенять вони, не співають"*.

Наша пошана, що ми її віддаємо великому майстрові слова, вчителю величезної армії літературної молоді, другові й товаришеві експлуатованих усього світу, провідникові найкращих сил літератури революційного Заходу і Сходу—Ромен Ролляна, Бернарда Шоу, Теодора Драйзера, Джон Дос-Пасоса, Шервуда Андерсена, Анрі Жіда, Ептона Сінклера і інших,—змітає з лиця землі сторожових псів буржуазії, її безсилу ненависть до пролетарського письменника, що так щільно зумів пов'язати свою художню практику з бойовою публіцистичною роботою. „Горжусь тим—писав Горький—що робочий люд, партія комуністів і радянська інтелігенція визнає мою роботу за корисну. Це „омолоджує“.

Наш багатомільйонний читач не тільки визнає Горького, він любить його, як свого найкращого письменника, що перший в своєму великому романі „Мать“ дав образ героя-більшовика Павла Власова. „Ми через те сміло можемо сказати, що *родоначальником нової літератури про нових героїв, про більшовиків є Максим Горький*“,—пише у своїй передовій „Комсомольская Правда“.

Комсомол, ідучи за вказівками партії, висунув перед радянською літературою вимогу дати позитивний тип героя-більшовика, дати приклад для наслідування. Ось чому ми повинні вчитися у Горького, що перший дав показ такого героя.

Зі зброєю Горького в руках, під керівництвом Ленінської партії,—ширше фронт боротьби за велику соціалістичну літературу!

А. ХВИЛЯ

ЗА ТВОРЕННЯ ВЕЛИКОГО МИСТЕЦТВА СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ДОБИ

I

ПОСТАНОВА ЦК ВКП(б) від 23 квітня 1932 року в питаннях літератури та мистецтва має виключне історичне значення для розвитку радянської літератури, для розвитку радянського мистецтва.

Є товариші, які ще й досі не усвідомили собі як слід постанову ЦК ВКП(б) про літературно-мистецькі справи і думають, що по суті нічого нового не сталося, що історія літературних справ іде по-старому. Справа йде, мовляв, тільки про нові форми. Там, в недавньому минулому, був ВУСПП, „Молодняк“, „Плуг“ тощо, а тепер цих організацій, мовляв, існувати не буде, а буде лише одна спілка радянських письменників України. Були різні організації, тепер буде одна. І все. Ясно, що це не має нічого спільного з партійним розумінням тієї постанови ЦК ВКП(б), яка стала за основу перебудови всього мистецького фронту, перебудови кардинальної. Не можна постанову ЦК ВКП(б) розуміти як постанову про механічну ліквідацію РАППУ та інших воапівських організацій, про утворення нової літературної організації.

Ця постанова дає нові настави для розвитку нашого мистецтва, літератури, вона показує нові шляхи, якими треба йти літературі, мистецтву.

Постанова ЦК ВКП(б) дає нові перспективи розвитку радянської літератури, підносить справу цю на новий, вищий щабель.

Ця постанова по суті своїй є реалізація настав тов. Сталіна, які він дав у своїй промові про роботу по-новому в нових обставинах, про роботу на господарському фронті. Ця постанова виникає саме з тих нових завдань, які поставив тов. Сталін, кажучи про ставлення до технічної інтелігенції, до спеціалістів. Ця постанова виникає з постанов XVII партконференції про побудову безкласового соціалістичного суспільства. Переможний хід будівництва соціалізму, перемоги на всіх фронтах господарського і культурного будівництва ставлять нові завдання перед літературним фронтом. Треба було ці нові завдання на літературному фронті реалізувати більшовицькими темпами, забезпечивши цілковите відбиття й на літературному фронті тих нових завдань роботи по-новому, що

стали перед усім розгорнутим фронтом будови соціалізму в нашій країні.

Чи ставила партія перед літературно-мистецьким фронтом ці завдання?

Безумовно ставила. Досить згадати недалеке минуле, щоб ні в кого в цьому не залишилось жодних сумнівів.

Пригадаймо хоч би ті настанови, які майже рік тому були поставлені партією перед РАПП'ом, ВОАПП'ом, перед ВУСПП'ом.

Слід хоч би згадати редакційні статті в „Правді“, „Комуністі“ про перебудову літературного фронту, про перебудову всієї роботи РАПП'у, ВОАПП'у, ВУСПП'у. Статті в „Правді“, виступ секретаря ЦК ВЛКСМ про відрив РАПП'у від комсомолу, про груповщину в РАПП'і, про наявність безпринципної боротьби замість широкої творчої роботи, скерованої на творення великих полотен радянської літератури, стаття в „Комуністі“ про перебудову ВУСПП'у—все це були виступи, які яскраво характеризували стан на літературному фронті, ставили перед ним завдання цілковитої перебудови. Цей стан можна було характеризувати тим, що ми мали в керівних організаціях РАПП'у, ВОАПП'у, ВУСПП'у наявність безпринципних угруповань, групової боротьби, відриву від значних кіл письменників радянських, відриву від політичних завдань сучасності. Це призводило літературний фронт до того, що завдання, поставлені перед ним партією, не могли бути виконані так, як цього вимагали темпи соціалістичного будівництва в нашій країні, як цього вимагала переможа будова соціалізму.

Помилки керівництва ВОАПП'у, РАПП'у, ВУСПП'у особливо великі були в тому, що РАПП, ВОАПП, ВУСПП та його організації були відірвані від значних кіл радянських письменників, які своєю роботою заслуговували на виключну увагу, товариське ставлення, сприяння та допомогу їм в їхній роботі.

Та, проте, саме такої роботи не було. А ті настави, що їх давала партія, не виконувалися в тій мірі, як це було потрібно.

Ось чому ЦК ВКП(б) цілком правильно сказав:

„Тепер, коли вже встигли вирости кадри пролетарської літератури і мистецтва, видвинулись нові письменники і художники з заводів, фабрик, колгоспів—рамки нинішніх пролетарських літературно-художніх організацій стають уже вузькі, гальмують серйозний розмах художньої творчості“.

Дуже вузькі стали рамки, великий став одрив од завдань, що стоять перед радянською літературою,—ось чому ЦК ВКП(б) визнав за цілком правильне зіквідувати РАПП, ВОАПП та воаппівські організації на ділянці літературно-мистецького фронту.

В обставі цієї замкнутості, відриву від основних політичних завдань воаппівська, вусппівська критика допускалася часто-густо групового підходу до оцінювання тих чи тих художніх творів.

Можна було спостерігати такі явища, коли, припустімо, той чи той письменник не належав до певної літературної групи, то кри-

тики, що належали до іншої групи, підходили до оцінювання його творчості в багатьох випадках по-груповому. Критика, самокритика теж в багатьох випадках розумілася по-груповому. Відрив від завдань, що стоять перед широким літературним фронтом в питанні про поворот до комсомолу, про серйозну роботу з попутниками—цей відрив находив аж до останнього часу „теоретичне“ обґрунтування в роботах таких керівних робітників РАПП'у та ВОАП'у як тов. Авербах, що його помилки цілком правильно схарактеризовано в ЦО партії „Правді“. На Україні такого самого роду помилки ми бачимо в тт. Микитенка, Коваленка, Овчарова та інших.

Коли на перебудовчому пленумі РАПП'у прийняли резолюцію про перебудову, про критику допущених помилок, то цю резолюцію не заходилися як слід по більшовицькому виконувати. В роботі коло перебудови рядів ВОАП'у, РАПП'у—а на Україні ВУСПП'у—перешкоджала групівщина, через яку низка цілком правильних постанов ВОАП'у, РАПП'у, ВУСПП'у, що їх виносили на основі вказівок партії, залишилися нереалізовані.

Та, проте, було б неправильно забувати, затушковувати історичну роль роботи ВОАП'у, РАПП'у, ВУСПП'у на літературному фронті. Ця робота коло вирощування кадрів пролетарської літератури, коло розгортання боротьби проти всяких буржуазних і дрібнобуржуазних теорій в літературі, коло боротьби за літературу, гідну доби соціалізму,—дійсно видатна. Ця боротьба йшла проти троцькізму, воронщини, нацдемівщини, проти переверзінства, проти різних видів опортунізму, що прагнули створити для себе надійний ґрунт на фронті літератури.

На цій ділянці, під керівництвом партії, наші пролетарські організації в галузі літератури проробили в загальносоюзному масштабі чималу роботу.

Ці організації в минулому зробили своє діло. Недаремно ЦК ВКП(б) в постанові з 23 квітня пише:

Кілька років тому, коли в літературі був чималий вплив чужих елементів, які особливо оживилися в перших роках НЕП'у, а кадри пролетарської літератури були ще слабкі, партія всебічно допомагала утворенню і зміцненню окремих пролетарських організацій в галузі літератури та мистецтва, щоб зміцнити позиції пролетарських письменників і працівників мистецтва“.

Цими словами коротко схарактеризовано по суті увесь історичний шлях розвитку пролетарської літератури, вирощування її кадрів, боротьби пролетарської літератури під керівництвом партії проти ворожих елементів, що особливо в перших роках НЕП'у оживилися і впливали ворожо на розвиток літератури в нашій країні.

Ліквідація РАПП'у, ВОАП'у має виключне значення для дальшого розвитку літератури, для того, щоб література наша буйно розцвіла і була гідна тієї великої доби, що ми є її творцями і сучасниками.

Характеристика літературного фронту, що її дано в постанові ЦК ВКП(б), цілковито відбиває той стан, який був на літературному терені України.

Треба прямо, з особливим наголосом, відзначити, що в житті пролетарських літературних організацій України теж останній час квітла безпринципна групівщина, відірваність від політичних завдань сучасності, відрив від значної групи українських радянських письменників, що прагнуть брати активну участь в соціалістичному будівництві.

ВУСПП, як одна з воапівських організацій, що має в своїй минулій історії багато корисної, значної роботи, останній час щораз більше потрапляла у стан групової боротьби.

Ця групова боротьба точилася переважно навколо керівництва ВУСПП'у, бо ті, хто вів цю групову боротьбу, мало дбали про якісні показники літератури української, про те, щоб дати зразки української радянської літератури. За цю групову боротьбу, зрозуміла річ, несе відповідальність все керівництво ВУСПП'у, „Молодняка“. Безпринципних групівщиків мало обходило то, що групова боротьба відриває сили письменників, критиків від основних завдань, що їх поставила партія перед літературою.

Це була розкладницька робота. Бо вона скеровувала сили багатьох робітників літературного фронту не на ті питання, які треба було вирішати для того, щоб забезпечити дальший розвиток української радянської літератури.

Досить пригадати такий визначний факт у житті ВУСПП'у як самоліквідація „Пролітфронту“ та вступ багатьох членів „Пролітфронту“ у ВУСПП.

Коли на зборах, де відбувалося оформлення вступу „Пролітфронтівців“ у ВУСПП, окремі робітники з вуспівського керівництва не точно, а в окремих випадках помилково, формулювали свої думки з приводу цього, тоді Сухино-Хоменко та Овчаров, що в своїй роботі наробили багато опортуністичних помилок, спробували були виставити вступ пролітфронтівців як політичну помилку вуспівського керівництва. Дарма, що партія це входження санкціонувала, Сухино-Хоменко, Овчаров і інші хотіли довести, що біля керівництва сидять опортуністи, що усіх політфронтівців треба нещадно бити, що тільки вони, Сухино-Хоменко та Овчаров, по „пролетарському“ розуміють шляхи розвитку літератури.

Вже напередодні останнього пленуму ВУСПП'у ми бачимо повторення цієї спроби. Прийом до ВУСПП'у бувших політфронтівців Овчаров, Кушнар'ов та Шишов пробують витлумачити як опортунізм.

Групівщина у ВУСПП'і вела спеціальну „лінію“.

Коли хто з критиків або письменників не був прийнятий тою чи тою групою, тоді починали натаскувати пізні цитати, щоб довести, що противник—ворог пролетарської літератури. Для ілюстрації цієї думки можемо навести той факт, що група Овчарова, Сухино-Хоменка з особливою злістю виступила проти Щупака тоді,

коли тов. Щупак почав докладно критикувати помилки Овчарова, Сухино-Хоменка та інших.

Як групівщина ставилася до дійсно більшовицької критики та самокритики, видно хоч би з того, що Овчаров, вже після того як резолюція перебудовчого пленуму ВУСППу була опублікована в пресі—тільки тому, що в цій резолюції пленумом були скритиковані його, Овчарова, опортуністичні помилки—виступив проти цієї резолюції, обвинувачуючи керівництво ВУСППу в лібералізмі і примиренстві.

Питання виключної ваги, як боротьба за якість літератури, робота з попутником, товариська допомога в його роботі, дійсне розгортання критики та самокритики—все це відходило на другий план або подекуди зовсім випадало з поля зору ВУСППу—його керівництва.

В цій груповій боротьбі помилки другої сторони доводилися до неймовірних розмірів. І помилки ці, що їх треба було виправляти по-товариському, в товариській атмосфері, помилки, що не виникали з цілого світогляду того чи того письменника або критика, часто критиковано як класово-ворожий виступ, а носіїв цих помилок кваліфіковано як класових ворогів.

Зрозуміла річ, за ці помилки відповідає і відповідало все керівництво ВУСППу, „Молодняк“, „Плугу“. Ці помилки йшли лінією замазування помилок воапівських керівників—Авербаха, Селивановського й інших, ці помилки робилися всередині ВУСППу і йшли вони переважно лінією групової боротьби. У виступах керівних робітників ВУСППу у минулому в чимало саме таких помилок. Ці помилки групового характеру робив тов. Микитенко, тов. Кириленко т. Кушнар'ов, Шишов, ця групівщина набирала особливих, політично шкідливих форм у груповій, безпринципній роботі Овчарова, Сухино-Хоменка.

Ці останні хотіли зштовхнути політику партії на лінію відштовхування усіх основних українських письменників, які стоять і стояли на радянських позиціях.

Очевидно, що ця внутрішня групова боротьба у ВУСППі з кожним днем створювала все більшу небезпеку відриву від основних завдань, які стоять перед пролетарською літературою. Група попутників, що активно працювали, залишилася зовсім без уваги з боку ВУСППу.

А в багатьох випадках до тих попутників, що роками довели свою відданість радянській владі, було нелояльне ставлення. Та такі випадки траплялися не тільки в ставленні до деяких попутників, вони траплялися й всередині ВУСППу, у ставленні окремих груп вуспівців до членів ВУСППу, що їх аж ніяк не можна було б віднести до „ворогів пролетарської літератури“.

Наведемо ілюстрації до наших тверджень.

І найкраще це почати з „Літературної газети“, в роботі якої було багато обурливих перекручень, неправильного ставлення до попутника, до окремих радянських письменників.

Ось факти:

Ів. Сенченко після тої критики, що була скерована проти його „Червоноградських портретів“, почав серйозно працювати над перебудовою своєї творчості.

Його кіносценарій „Комуна“, опублікований в журналі „Проліт-фронт“, хоч і мав помилки, був літературним твором, що заслуговував на всяку підтримку автора на шляху його перебудови. Проте, критика наша поставилась до цієї роботи або негативно, або замовчала цей факт.

Після цього Сенченко йде на завод, вивчає справу виробництва і пише роман „Металіст“.

В цьому романі основна думка зводиться до того, що в наших радянських умовах навіть такі окремі розкладені елементи як Потодка—робітник заводу—стають свідомими пролетарями, перевиховуються.

Погодка—розкладений тип, він пиячить, він проти заходів партії в усіх основних питаннях соціалістичного будівництва, він проти ударництва. Але як тільки Погодка, цілковито розкладений робітник, потрапляє в оточення дійсних, свідомих пролетарів, він з дня на день перевиховується і стає дійсно свідомим робітником. Тема ця надзвичайно відповідална. Очевидно, що далеко легше виводити в літературному творі стовідсотково витриманого робітника. Показати ж видужання цілковито розкладеного робітника—далеко важче. Очевидне і те для нас, що автор в кількох місцях свого роману наробив помилок.

В таких випадках авторові треба допомогти, порадити, підтримати позитивне. Глибоко, серйозно скритикувати помилки. І зробити це так, щоб це було переконливо.

А що зробила „Літературна Газета“? Вона в № 9 пустила статтю К. Качана, С. Мостового з такою шапкою:

„По пристосованству — більшовицький вогонь. „Металісти“ Ів. Сенченка — твір, ворожий робітничій класі.
Ложка лаку в бочці наклепів.
Не героїка нашої дійсности, а пасквіль на неї“.

В такому ж дусі побудовано всю статтю. І, виходить, не критика, а лайка, з-за якої не почуємо глибокої критики тих недоліків, що є в автора, розгляду позитивних моментів, які автор намагався розвинути.

Хіба не варта всілякої уваги нашої критики основна думка твору Сенченка: що наша пролетарська дійсність така, що вона перевиховує кожного трудящегоо, який прийшов скаліченим з вчорашнього дня? А вийшло що?

Вийшла не критика, а лайка. До чого доходять вправи окремих початкуючих критиків, видно хоч би з того, що П. Панчеві в статті М. Гайового, І. Ткаченка, І. Юрченка, в статті, де розглянуто низку помилкових тверджень автора „Моя доповідь“, закинуто „апольгогетизацію Петлюрівщини“.

І це кажуть про письменника, який чи не перший в українській літературі на такому великому полотні як „Голубі ешелони“ вивів усю нікчемність петлюрівщини, її безперспективність в боротьбі проти радянської влади. Це сказано про письменника, що вже після „Голубих ешелонів“ зробив далі великий крок уперед у своїй творчості.

Треба зазначити, що журнал „Критика“ в питанні про Сенченка посідав позицію тотожню з „Літературною газетою“. Та й взагалі „Критика“ по цій лінії має багато помилок. Конкретна критика на сторінках журналу з'являлася з запізненням і в багатьох випадках мала неглибокий і маловиховуючий характер.

Голобельна критика подекуда доходила до того, що навіть таких відомих письменників, що мають вже великі заслуги перед пролетарською літературою, як Г. Епик, оголошували класовими ворогами.

Пригадаймо хоч би той факт, коли на сторінках „Молодняка“ Епіка, Масенка молодий початкуєчий критик Копиця оголосив класовими ворогами. Зробив це, як відомо, Копиця, нічим не обґрунтувавши такого свого твердження.

Отакого саме ґатунку критика була наведена на роботу А. Панова.

В „Молодому Більшовику“ за 15 січня 1932 року з'явилася стаття т.т. К. Сторчака, М. Чепурного, В. Міщенка: „На кого рівняти ударника“.

Стаття ця була скерована проти А. Панова, радянського письменника, що довгі роки активно працював на фронті творення української радянської культури. В своїй творчості А. Панів, хоч і робив помилки, але не збивався на класово-ворожі позиції.

Та, проте, К. Сторчак, М. Чепурний, В. Міщенко без ніяких доказів зразу починають статтю так:

„Справді ж нацдемівська, естетська, дрібнобуржуазна, пристосованська творчість Панова, не скритикована по-марксівському, і досі гуляє по світу, отруюючи пролетарського та колгоспного читача.

Дрібнобуржуазний поет Панів є витончений пристосованець в поезії, нацдемівський естет, що одержав мандат „метра“ від плужанської критики“.

І далі:

„А. Панів вправно завуальовує своє дійсне обличчя кашенківця, приховує своє нутро, кожний розділ присолоджує ура-революційною фразою, та й вона не зігладжує суті“.

Словом, на думку авторів статті, А. Панів: „постать дрібнобуржуазного інтелігента, еклетика, ефремівського співця хуторянських вишневих садків“...

Отак і написали...

В чім же справа?

Що такого наробив А. Панів?

Він написав поему про Дніпрельстан — „Дим над Хорі”
Автор протиставляє нове Запоріжжя, Дніпрельстан — старе
Запоріжжю, овіяному націоналістичною романтикою:

„І мовчить упокорена Хортиця
І мовчить, і сніться їй сні,
А над нею весело котиться
З „Комунара” дим голосний”.

Автор на базі соціалістичного будівництва. Коли він згадує про старе, то хіба тільки для того, щоб показати усю немічність, безнадійність романтичної України минулого.

Але автори статті, скерованої проти Панова, базуючись на вирваних з загального контексту цитатах, роблять такі „висновки”:
„Ага, ось воно що?.. Знову козацька романтика, націоналістичні пориви”.

Словом, виходить, що як тільки хтось з письменників візьметься освітлювати нашу сучасність, протиставляючи її романтиці минулої України, йому загрожує небезпека опинитися під ударами голобельної, безпідставної критики. Між іншим, треба зазначити, що Сторчак, Чепурний, Міщенко, виступаючи проти Панова, перекрутили цитату. У Панова написано: „Там, у сивих древніх туманах „романтична” країна встає, загорається дивний ранок, електричний займається день”.

А Сторчак, Чепурний, Міщенко вклали в уста Панову таку цитату: „Там, у сивих древніх туманах романтично Вкраїна встає (?). Ось зразок того, як перекручують.

Такі звичаї ми повинні раз і назавжди викреслити з практики нашого літературного життя.

Треба пам’ятати, що критика, подібна до статті т.т. Чепурного, Сторчака, Міщенка, нічого, крім шкоди, не принесе справі розвитку української радянської літератури. Це улюлюкання, а не критика.

До такого гатунку „критики”, лівацьких перекручень в критиці можна зарахувати статтю П. Колесника „Про поетичну творчість М. Терещенка”.

М. Терещенко відомий український поет. Шлях його до пролетарського розуміння завдань, що стоять перед соціалістичним будівництвом, був довгий. Були у нього вагання. Але ось уже кілька років, як Терещенко і в творчості своїй, і в громадсько-політичній роботі стоїть на ґрунті пролетарського розуміння шляхів розвитку української культури. Той факт, що М. Терещенко прийшов до нас з дрібно-буржуазного табору і що йшов він в своїй роботі, ведучи боротьбу проти українського націоналістичного табору, каже тільки про наші перемоги на фронті соціалістичного будівництва, про те, що найкращі представники української інтелігенції, які раніше були в полоні дрібнобуржуазних забобонів, пішли активно працювати на фронті творення соціалістичної культури.

У Терещенка є багато творів, які можна занести в кращі хрестоматії нашої соціалістичної продукції на терені творення української радянської літератури.

I

...але все це для П. Колесника байдуже.

Він починає розгляд творчости Терещенка з того, що без усяких доказів лає тих, хто „робили необґрунтовані висновки про нього (це про Терещенка — А. Х.), як про цілком пролетарського поета“.

Терещенко оспівує робітничу, колгоспну Україну. Терещенко оспівує по нашому революційні рухи у Китаї тощо. Терещенко бачить для тої частини України, що перебуває під чоботом фашистської Польщі, єдину історичну перспективу —

„Скоро об'єднає Україну
Суспільний робітничий гін“.

А П. Колесник цього позитивного в творчості М. Терещенка зовсім не хоче бачити. Навпаки, він навіть це хороше паляжить, перекручує і робить обурливі висновки, що аж нічого спільного не мають і не можуть мати з дійсною пролетарською критикою.

П. Колесник навіть невдоволений з того, що М. Терещенко пише про революційні рухи в інших країнах.

„Його (цебто М. Терещенка — А. Х.) цікавили однаковою мірою революційні рухи в інших країнах, зокрема в колоніях, і він закликає рабів капіталу йти за прикладом пролетаріату СРСР, і це добре, але це знову таки підкреслює неспроможність поетову диференціювати революції. Відси загальність у творах про китайську революцію („Схід“, „Шанхай“), відси цілий „огляд“ революційного руху в колоніях — Китай, Індія, Марокко, Сирія, Конго, Сенегаль — наче віршований переказ газетних шпальт („Колонії“). Ці теми загальні. Ця загальність тематики „не зобов'язує“ нібито поета чіткіше визначити свою політичну програму, виявити своє ставлення до „деталів“ революції, які несе з собою диктатура пролетаріату (конкретний показ класової боротьби на селі під час розкуркулювання, практика хлібозаготівель, ліквідація глитайні як класи, соцзмагання та ударництво, форми класової боротьби і боротьба за плян і т. д.).

Поетові „тільки хочеться, щоб і там, у колоніях „сонце волі засіяло“ таке ж червоне, як у нас“.

Уже з цього видно як непристойно, з перекрученням підходить П. Колесник до М. Терещенка. Хіба можна вимагати, щоб поет в одному вірші написав „глибоко“ і про Індію, і про Китай, і про Західню Україну, і про хлібозаготівлі, колективізацію, ударництво, соцзмагання і т. д. і т. д.?

Поет в художніх образах показав картину гніту капіталу над сотнями мільйонів працюючих в колоніях.

Поет закликає колоніальні народи скидати ярмо гніту і він жде часу, коли схід запалає полум'ям пролетарської революції і скине ярмо капіталу:

... Встаю
І сонця виглядаю.
Дивлюсь з надією на схід,
коли воно з отого краю,
де очі застилає піт,

коли воно з пісків Китаю,
з-за коосоких, тихих фанз,
нарешті, волею заграє,
таке ж червоне, як у нас?

Коли?

І знов дивлюсь у далеч,
чи не покажеться з імлі
Не сонце,

Ні —

а вже кресало,
що може раптом западить
ввесь світ північний у вогні.
Що й досі ще в глибокім сні.
Але ще мить.
І врешті промінь
Пробив червоним дротом мур.
Невже це чути перший гомін
шанхайських робітничих бур?
І вже горить ранковий обрій
і приєднався новий огонь
сердець простих,
сердець хоробрих,
що їх труїв одвічний сон,
одвічний сон пустель китайських,
де мільярди зсохлих рук
благають ще у пана ласки
за пучку чаю, рижу пук.
Але й звідтіля уже проміння,
і я вдивляюся пильніш.
Ось-ось розвалиться склепіння
й зі сходу вибухне ясніш
визвольне огнелике сонце
таке ж червоне, як у нас“.

Хай читач, приміром, уявить собі, як то можна в цьому вірші почати розповідь про хлібозаготівлі, або про ударництво.

А Колесник, як бачимо, зажадав цього від М. Терещенка спеціально для того, щоб кинути тінь на творчість поета, мовляв, ігнорує, не хоче писати про соціалістичне будівництво. А звідси висновок — М. Терещенко ворог соціалістичного будівництва. До такого висновку веде свою „розвідку“ П. Колесник про М. Терещенка.

Далі П. Колесник, перекручуючи розуміння творів М. Терещенка, просто ображає письменника:

„Алеж силою „людського генія“ може захоплюватися і кореспондент якоїнебудь „Пті Парізьєн“, разом з тим закликаючи придумувати робітничий страйк“.

Що спільного має така критика з тою дійсно виховавчою роботою нашої марксівської критики, яку вона повинна провадити?

Терещенко кличе неможливих до колективів:

„не розпоршуй сил, неможливу,
об'єднайся в колектив.

Годі вже їсти тільки картошку
серед гарячих жнив...

А Колесникові це не подобається. Він це називає „ідеєю ситого життя“.

М. Терещенко оспівує Дніпрельстан:

„Встають споруди Дніпрельстану:
черкають синю далечінь,
а їм—
ввижаються гетьмани,
кричать:
— затримайте розгін,
і агітують за бороко,
обстоюють церковний стиль...
Щоб відродить свою епоху,
здіймаючи ворожий пил“.

Очевидно, що автор оспівує Дніпрельстан, що автор проти українських націоналістів.

А. Колесник, обурливо перекинувши зміст цього вірша, робить такий висновок:

„Виходить, що українські національфашисти не використовували оте ж таки „українське борокко“ і „церковний стиль“ як знаряддя класової боротьби проти диктатури пролетаріату, а просто од „несвідомости“, од „тупоумства“ агітували за них. Тоді цілком закономірно автор виступає в ролі культурника й вихователя з позицій „надклясових“ — це і є дрібнобуржуазне розуміння класової боротьби, чи точніше, повне її нерозуміння“.

Отже, Колесник обвинувачує Терещенка в тому, що той сховав український фашизм за борокко. Це тоді, коли Терещенко підкреслює, що українські націоналісти навіть за борокко чіпляються в своїй класовій боротьбі проти нас.

Зрозуміло, що при такому перекинуванні Колесник пришиває Терещенкові дрібнобуржуазність“.

Терещенко, плямуючи українських націоналістів, каже про одірвану Західню Україну, що стогне під чоботом польського фашизму:

„І скоро об'єднає Україну
суцільний робітничий гін“.

А. Колесник, захопившись цитуванням М. Терещенка каже:

„Скажемо тільки, що оця ідея об'єднаної України під єдиним прапором пролетарської диктатури має саме в такій підставі нацдемівські риси, саме як риси „Соборної України“ М. Грушевського („Україна шукає цілий вік свої шляхи“)“.

Отак „критикуючи“ М. Терещенка, П. Колесник, як бачимо, завів його в один табір з М. Грушевським і зробив це, кидаючи поетові обвинувачення в нацдемізмі. Так розправляється на сторінках нашої преси Колесник з Терещенком.

І таку „передмову“ видавництво ЛіМ пропускає, а філія інституту Шевченка в Києві, як ми довідалися, затверджує цю зачитану П. Колесником „передмову“.

Як після цього можна схарактеризувати роботу тих товаришів,

що затверджували і в ЛіМі, і в інституті Шевченка, як не цькування М. Терещенка П. Колесником?

Хто має право так перекичувати лінію партії до української радянської інтелігенції.

Аджеж М. Терещенко, який попри всі свої помилки, що він їх мав і що їх треба дійсно по-марксівському критикувати, довгі роки активно веде роботу на фронті творення української пролетарської культури.

Висновок звідси: треба зробити так, щоб більше критика, подібна до критики П. Колесником творчості Терещенка, не мала місця на нашому літературному терені.

В № 7-8 „Червоного Шляху“ за 1931 рік вміщено нарис Антоненка-Давидовича „Окрилені обрії“.

Цей нарис скритиковано на сторінках „Критики“ від М. Малащенка та М. Юрченка.

Пролетарському суспільству відомий Антоненко-Давидович, в художній продукції якого є немало націоналістичних творів. Свого часу наша марксівська критика цілком справедливо піддала їх нещадному обстрілу. Критика ця, очевидно, пішла на користь Антоненкові-Давидовичеві. Зараз автор повільно починає перебудовуватись. В цьому Антоненкові-Давидовичеві треба допомогти серйозною марксівською критикою. Нові прояви націоналістичних збочень у творчості Антоненка-Давидовича ми повинні, як і кожного, нещадно викривати. Та саме така непримиренна лінія до всіляких націоналістичних збочень од дійсно пролетарського розуміння шляхів будівництва радянської України нікому не дає права в критиці доходити до перекичень сенсу писаного, до підроблювання цитат.

А саме таке перекичування в критиці, підроблення цитати сталося в рецензії М. Малащенка і М. Юрченка, що її видруковано в „Критиці“ № 1-2 за 1932 рік.

Прислухаймося до цієї критики М. Малащенка, М. Юрченка:

„Нашу соціалістичну дійсність, нашу практику Антоненко-Давидович показує „по-своєму“. У нього на це є й своє мірило, оцінка й свої фарби. З кожного рядка нарису визирає глибоко-ворожа нам тенденційність. За об'єкт першої своєї націонал-фашистівської вихватки Антоненко-Давидович бере дніпровське пароплавання і його службовців. Скрізь автор бачить стихію і безвідповідальність. Автор запевняє, що „Ніхто на пристані із службовців держпароплавання не скаже вам, бодай приблизно, коли піде пароплав, і вже напевне ніхто не відповість вам по-українському“.

„Ви навіть образите—запевняє А. Д.—контролера коло сходів до пришибу, якщо спитаєте про це і він матиме цілковиту радію гримнути на вас, як він кричить зараз на нас,—„А я то откуда знаю. Прийдьот і сядете і отойдіте назад“—підкреслює автор.

У Антоненка-Давидовича—ніде немає слів: „і вже напевне ніхто не відповість вам по-українському“. Це просто підроблена цитата.

В нарисах „Окрилені обрії“ Антоненка-Давидовича є помилки. Але чи можна вже за те, що Антоненко-Давидович висвітлює непорядки, грубе поводження з пасажирями на дніпровському пароплаванні, оголошувати автора нарису клясовим ворогом?

Хіба ми не знаємо, що творилося на Дніпровському пароплаванні?

Хіба там мало позалазило притаєних та одвертих русотяпів, що дивляться на українську мову, як на „мужичу мову“? Хіба там нема українських націоналістичних елементів?

Бо чим пояснити той факт, що й досі певна частина службовців, маючи стосунки майже виключно з українським населенням, не вживає української мови?

Як же можна після цього писати про Антоненка-Давидовича так, як це зробили М. Малащенко, М. Юрченко?

Деколи од такої „критики“ тхне самим найсправжнісіньким анекдотом.

Не так давно газета „Соціалістична Молдавія“ вмістила на „Запорожця за Дунаєм“ Остапа Вишні рецензію, і в цій рецензії закинуто Остапові Вишні обвинувачення в „апологетиці петлюрівщини“.

Всього можна було сподіватися од рецензента, але сподіватися того, що він побачить у „Запорожцеві за Дунаєм“ Остапа Вишні апологетику петлюрівщини, аж ніяк не можна було. Бо ж кожній елементарно письменній людині ясно, що „Запорожець за Дунаєм“ Остапа Вишні є найгостріша сатира в нашій українській радянській літературі, що скерована лезом своїм проти ундо-фашистів проти петлюрівців.

Перекрутивши цитату, неписьменно витлумачивши те чи інше місце в роботі письменника, отакий „критик“ сподівається так будувати українську пролетарську культуру...

Всі ці приклади ми навели для того, щоб підкреслити, що за останній час робота з боку ВУСППу серед союзників та попутників пролетарської літератури не велася на основі вказівок партії, що ця робота не велась навіть в достатній мірі в самому ВУСППі. Бо чим можна пояснити той факт, що письменники, подібні до М. Терещенка, зазнавали колесниківської критики і ніхто про це не поставив руба питання?

Чим іншим, як не елементами груповщини, відривом від виконання основних завдань, що їх поставила партія перед літературою, можна пояснити той факт, що навіть у вуспівсько-молодняківській критиці роботи таких членів ВУСППу як Наталя Забіла „Тракторобуд“ та Гордій Коцюба „Шахта“ і інш. зустрічаються на такий зразок: „Навіть Наталі Забіли „Тракторобуд“ кроку вперед не становить“ („Молодняк“ № № 6-7 1931 р.).

Аджеж факт, що в цьому лівацькому перекрученні, в цій груповій боротьбі, що мала місце в ВУСППі, деякі критики, рецензенти, почали обвинувачувати відомого пролетарського письменника Ів. Кулика в опортунізмі за його „Записки консула“, тоді як твір

цей є пролетарський і новий своїм жанром в нашій українській літературі.

Очевидно, що така безпідставна голобельна критика, що ми її спостерігаємо до певної частини пролетарських, радянських письменників—впливала на них негативно, викривляла лінію партії щодо української радянської інтелігенції, не створювала відповідних умов для розвитку творчості цих письменників.

А між тим, останніми часами ми на літературному фронті маємо великі зрушення. Значна частина українських письменників, що раніше не приймали активної участі в перебудові літературного фронту відповідно до нових завдань, перебудували свою творчість, або перебудовують її.

Вони повернули свою творчість обличчям до нових завдань, що стоять перед широким фронтом соціалістичного будівництва.

Про це свідчать роботи таких відомих українських письменників як Павло Тичина, Аркадій Любченко, Остап Вишня, Ів. Сенченко, почасти Антоненко-Давидович та інші.

Ця перебудова вже відбувається в творчості.

Групова боротьба, що останніми часами точилася у ВУСППі, вела до групової оцінки навіть окремих вуспівських письменників. Нічого вже казати, що в такій ситуації вуспівське керівництво майже зовсім не звертало уваги на роботу з попутниками, з союзниками.

Ті зрушення, що відбулися серед української інтелігенції, в бік активної участі її широких кіл в соціалістичному будівництві, не знайшли для себе відповідного відгону на літературній діяльності. ВУСПП не зумів швидко перебудуватись на основі останніх настанов партії. А це відривало його від значних шарів українських радянських письменників. В той же час наша критика не завжди виконувала ролю дійсно марксистської зброї. Дуже часто ті чи інші критики замість того, щоб дійсно докладно, глибоко вивчити той чи той літературний факт і вже потім писати розвідку, або навіть невелику рецензію, відчуваючи всю відповідальність за свою роботу, ці критики йшли шляхом поверхового, безвідповідального ставлення до своїх обов'язків і цим задавали шкоди справі перебудови літературного фронту, задавали шкоди творенню української соціалістичної культури.

Люди брали якийнебудь твір, виривали з загального контексту якусь цитату і били до нестями автора цієї цитати. Така критика—з певним упередженням не допомогти, а вбити письменника—викривляла обличчя письменника, кидала подекуди його в розпач, зневіру і не давала йому перспектив зросту. В той же час треба відзначити, що й критика такого ґатунку серед критиків розвивалася безвідповідальністю, поверховістю.

Прийнята останнім пленумом ВУСППУ постанова, де крім відзначення різного ґатунку помилок, що їх було нароблено керівництвом ВУСППУ, в основі своїй мала настанову широко розгорнути творчу роботу всередині ВУСППУ, розгорнути змагання не за-

сідательською метушнею, не кількістю засідань, прийнятих резолюцій та сказаних бучних промов, а дійсно творчою роботою, що єдина підносить і рухає пролетарську культуру вперед.

Зрозуміло, що без засідань, резолюцій і промов не обійтися, але все це треба робити в міру дійсної потреби для справи дальшого розвитку, розквіту нашої соціалістичної культури. У нас же мірялись деколи „авторитетами“ на літературно-мистецькому фронті, кількістю та довжиною засідань, промов. Оргметушня, засідательська лихоманка — ось що останніми часами сковувало до певної міри творчу роботу письменницького активу ВУСППу.

А в той самий час такі важливіші завдання ВУСППу як робота з ударниками, дійсно творча дискусія — залишалися на другому плані. Скільки промов, статтів бучних останніми часами було наговорено, написано з приводу особливої ролі ударників в літературі тощо.

„Пролетарі-ударники прийшли в пролетарську літературу, щоб стати основною опорою, центральною постаттю пролетарського літературного руху, як вони є центральною постаттю на фронті соціалістичного будівництва („Молодняк“).

Зрозуміло, що таке твердження неправильне. Але, не зважаючи на такі декларативні заяви, що робили ударника в літературі „центральною постаттю літератури“, ми останніми часами не бачили серйозної роботи саме на ділянці підготовки, озброєння ударників. Навіть не було налагоджено серйозного огляду творчости ударників, щоб, систематично вивчаючи цю творчість й допомагати кожному ударникові бачити позитивні й негативні сторони своєї творчости. Журнал „Літературний призов“ з цією своєю основною роботою не впорався. Систематичного показу творчости ударників та їх серйозної критики не було налагоджено.

До творчих вечірок у нас дуже часто готувалися похапцем, а в наслідок ці вечірки в багатьох випадках перетворювалися у халтуру.

Було б помилково, коли б ми, кажучи про помилки вуспівського керівництва, обмежували ці помилки тільки українською літературою.

Такі помилки були й по лінії єврейської та російської літератури у ВУСПП'ї. Ми там так само маємо нечуле ставлення до попутника, до союзника, відрив від тих кадрів, що йдуть на активну роботу на фронті соціалістичного будівництва.

Особливо багато помилок такого роду ми маємо по лінії єврейської секції ВУСПП'у. Ці помилки мають бути однаково скваліфіковані, як і помилки ВУСПП'у по лінії української літератури. Вони вели до відриву кадрів єврейської секції ВУСПП'у від тої єврейської радянської літературної інтелігенції, що твердо стала на ґрунт активної участі в соціалістичному будівництві. Досить пригадати випадок з єврейським письменником Квітко, коли йому довгий час, не зважаючи на визнані ним помилки, не давали можливості нормально працювати. А відповідальні робітники єврейської

секції ВУСПП'у звисока дивилися на роботу серед попутників, на роботу з союзниками, на товариське до них ставлення. В цьому питанні в керівництві єврейської секції ВУСПП'у було багато адміністративного зажиму, не було в достатній мірі виховавчої роботи.

Товариші з керівництва єврейської секції ВУСПП'у не розуміли в повній мірі своїх завдань щодо виховавчої роботи серед попутників та союзників наших в єврейській літературі. Для ствердження цього досить навести той факт, що відповідальні керівники єврейської секції ВУСПП'у відмовилися їхати на засідання Катедри єврейської літератури при інституті єврейської культури, де мали виступати деякі попутники з доповідями!

Ми навели стільки прикладів викривлень лінії партії щодо роботи на літературному фронті саме для того, щоб підкреслити, яка своєчасна постанова ЦК ВКП(б) і яке велетенське значення матиме для літератури радянської її дійсно більшовицьке запровадження в життя. Навели ми ці приклади для того, щоб підкреслити, що розмови про те, що мовляв постанова ЦК ВКП(б) має лише організаційне значіння, що вона суті особливо не міняє, що такі розмови ворожі нам, що по цих розмовах ми повинні вдарити.

Наведені приклади з життя ВУСПП'у, „Молодняк“, „Плугу“, наших видавництв — свідчать про те, що виконання постанови ЦК ВКП(б) кардинально міняє життя на літературному фронті, що ця постанова дає велетенські перспективи для дальшого зросту, розквіту української радянської літератури, літератури національних меншостей, що живуть на Україні.

Для цього тільки треба як слід усвідомити помилки минулої роботи, по-більшовицькому їх виправити і надалі не припускати їх повторення.

Підкресливши саме негативні сторони в роботі ВУСПП'у за останній час, ми повинні відзначити, що ВУСПП, „Молодняк“ в своїй роботі за роки свого існування мають великі досягнення, що ці організації за проводом партії провели велику політичну, літературно-творчу роботу на літературному терені.

Постанова ЦК ВКП(б) каже:

„Кілька років тому, коли в літературі був ще чималий вплив чужих елементів, які особливо оживилися з першими роками НЕП'а, а кадри пролетарської літератури були ще слабкі, партія всебічно допомагала утворенню і зміцненню окремих пролетарських організацій в галузі літератури та мистецтва, щоб зміцнити позиції пролетарських письменників і працівників мистецтва. Тепер, коли вже встигли вирости кадри пролетарської літератури і мистецтва, висунулись нові письменники і художники з заводів, фабрик, кологоспів — рамки нинішніх пролетарських літературно-художніх організацій (ВОАПП, РАПП, РАПМ і інш.) стають вже вузькі, гальмують серйозний розмах художньої творчості“.

На Україні цей період на літературному фронті відзначився розгортанням виступом ворожих націоналістичних сил проти політики нашої партії в культурно-національному будівництві. Плеяда українських націоналістів—Єфремови, Могилянські систематично намагалися зміцнювати свої позиції на літературному фронті і сподівалися цю ділянку велетенської ваги в справі будови української культури захопити у свої руки. Всім відомі висловлювання з приводу цього Єфремових, Могилянських, Івченків, Зерових. Справа йшла про те, що український буржуазно-націоналістичний табір зробив спробу захопити у свої руки культурний фронт на Україні. Ворожі буржуазно-націоналістичні сили хотіли використати українську культуру як зброю буржуазно-націоналістичної реставрації України.

На цей саме період припадає вияв націоналістичного ухилу в КП(б)У—шумськізм, хвилювізм.

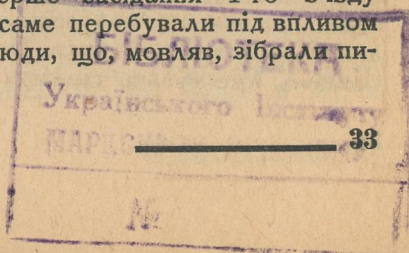
В літературі цей націоналістичний ухил знайшов вияв у виступах Хвилювального та інших письменників, що мали націоналістичні погляди на шляху розвитку культури радянської України.

Як партія кваліфікувала цей націоналістичний ухил, відомо. Виявляючи цього ухилу хотіли зштовхнути будівництво радянської України на рейки буржуазного переродження. Вони замість спілки братніх народів у соціалістичному будівництві, по суті, хотіли привести до розбрату між трудящими України і Росії. Цей ухил був відбитком ворожого буржуазного тиснення української буржуазії на окремі прошарки КП(б)У.

Зрозуміло, чому саме на літературній ділянці, на ділянці творення української культури, гасла Хвилювального — „орієнтація на Захід“—знайшли собі підтримку. Літературна ділянка в ці роки стала саме тою трибуною, з якої не раз ми чули виступи проти лінії партії в українському національному питанні.

В цих обставинах організований, підтриманий, керований від партії ВУСПП, „Молодняк“, розпочали велику історичну боротьбу за творення української пролетарської культури—проти націоналістичних ухилів, проти українського націоналістичного табору. Ця боротьба йшла по лінії вироблення партійних поглядів на шляхи розвитку і зміцнення української пролетарської літератури, ця боротьба йшла за вирощування кадрів української пролетарської літератури. Ця боротьба була запекла. Проти теорій „академізму“, теорій, що писати можуть лише вибрані жерці од літератури, ВУСПП, Молодняк кинули гасло широкого пролетарського літературного руху, руху, в якому мають брати широку участь кадри що виростають, виховуються в боротьбі—робітники, колгоспники.

Досить пригадати атмосферу, в якій проходив перший з'їзд ВУСПП'у, щоб зрозуміти, яких форм набирала боротьба на літературному фронті. Коли відбулося перше засідання 1-го з'їзду ВУСПП'у—тоді багато ваплітян, що саме перебували під впливом націоналістичного тиснення, гукали всюди, що, мовляв, зібрали писарів, а не письменників.

Та не тільки розмови такі ходили проти лінії партії в питаннях розвитку української культури. Виступили в літературних творах такі відомі письменники, як Хвильовий з „Вальдшнепамі“, Куліш з „Народнім Малахієм“. Критика „Вапліте“ теж була підпорядкована основним націоналістичним гаслам, що їх в своїх творах кинули М. Хвильовий та М. Куліш. Наскільки цей процес ідеологічної боротьби на культурному фронті України був глибокий, видно з того, що українські дрібнобуржуазні націоналістичні сили в країні активно підтримали шумськісько-хвильовистські гасла.

Цей процес мав своє відбиття і на театральному терені. Театр „Березіль“ в ці часи особливо демонстративно йшов єдиним фронтом з „Вапліте“.

Вистава „Народнього Малахія“ в „Березолі“ була певною демонстрацією єдиного ідеологічного фронту між „Березолем“ і „Вапліте“ в боротьбі проти політики партії в національному питанні. Та цей альянс ішов не тільки по цій лінії. Він, крім цього, був не раз демонстрований в ті часи у виступах Л. Курбаса.

І даремно хто б то не був спробував би зараз цей глибокий процес викреслити з історії боротьби за шляхи української пролетарської культури. Цей процес по суті свій був складовою частиною загального наступу соціалізму проти капіталістичних елементів в країні нашій. До певної міри відгуком цієї боротьби на культурному фронті України була вистава п'єси М. Куліша „Патетична соната“ в Московському камерному театрі в останньому сезоні. „Правда“ в статті І. Українця цілком правильно схарактеризувала цю п'єсу як річ, ворожу справі пролетарської революції.

Зараз і „Березіль“, і Курбас визнали помилки націоналістичні у минулому. Театр активно почав перебудовуватись в своїй роботі. Про це свідчать останні вистави цього року—„Пляцдарм“ та „Тетнулд“.

І у нас нема підстав гадати, що „Березіль“ з цього шляху перебудови зійде. Бо на цей шлях він став у наслідок переможного соціалістичного будівництва в нашій країні. Але було б помилково, коли б хто спробував перекреслити історію боротьби ВУСПП'у, „Молодняка“ проти виявів націоналістичного тиснення на культурному фронті.

Робота ВУСПП'у, „Молодняка“ в боротьбі за пролетарські позиції розвитку української, єврейської, російської літератури надзвичайно велика.

Та не тільки в цьому має досягнення в минулому ВУСПП, „Молодняк“.

ВУСПП, „Молодняк“ виховали, зростили нові кадри пролетарської літератури. ВУСПП на різних ділянках літературно-художньої творчости дав доробки, що увійшли в актив пролетарської літератури. Досить перерахувати такі імена, як Микитенко, Іван Ле, Кулик, Кузьміч, Кириленко, Первомайський, Епик, Юхвід, Корнійчук, Шишов, Мізюн, Гончаренко, Фефер, Гільдін, Городської та інші,

щоб зрозуміти, що ці роки не минули даремно. Вони дали зріст новим кадрам письменників. Ці останні роки дали кардинальну перебудову роботи серед тих письменників, що певний час перебували в стані дрібнобуржуазних вагань, що виявляли націоналістичні помилки. Значна частина їх вже переключала свою творчу роботу на розробку тематики соціалістичного будівництва. І ми маємо вже низку творів, що potwierджують цю думку.

Актив вуспівської роботи, що вів він її під керівництвом партії, значний.

За останні роки виросли нові кадри письменників українських з робітників, з колгоспників.

В цій роботі, в боротьбі за правдиву лінію в питаннях літератури ЦК партії керував, підтримував ВУСПП.

Але для того, щоб література наша пролетарська переможно рухалась вперед, щоб квітнула і розвивалась далі, потрібна була постанова ЦК ВКП(б).

Бо тільки на підставі цієї постанови можливо буде на новій основі, на вищому щаблі розвивати далі творчі сили нашої літератури, вирощувати нові кадри пролетарських письменників з мас робітництва, колгоспників.

Спілка радянських письменників має перед собою великі завдання. Спілка має в корені зліквідувати всякі наслідки групової боротьби серед ВУСПП'у, „Молодняка“, „Плугу“, створивши всі можливості для того, щоб кадри пролетарської літератури, вигартовані в минулому, зміцнювались. В той же час треба звернути особливу увагу на вирощування нових кадрів пролетарської літератури. Дехто починає приблизно трактувати постанову ЦК ВКП(б) в той спосіб, що тепер все зводиться виключно до писання романів, оповідань, драм тощо. А всяку роботу в масах, роботу з ударниками треба, мовляв, залишити. Хто так каже, той робить велику помилку. Справа бо в тому, що всю роботу з ударниками роботу коло вирощування нових кадрів письменників з робітників та колгоспників треба підняти якісно на новий щабель. Треба тільки добитися того, щоб саме робота з ударниками була поставлена систематично.

А це значить, що „Літературна газета“, журнал „Літпризов“, редакції усіх журналів мають приділити цьому питанню виключну увагу.

Треба виправити усі припущені помилки щодо попутників, союзників, окремих пролетарських письменників, які мали місце в роботі наших літературних журналів, „Літературної газети“, журналу „Критика“.

Ці помилки треба рішуче зліквідувати і по лінії всіх нацменівських літератур на Україні.

Перед журналами, літературними видавництвами стоїть завдання глибоко вивчати творчість кожного письменника, працювати разом з ним, по-товариському виправляти помилки наших радянських письменників і допомагати їм підніматись ще вище в своїй

літературно-художній продукції, в своєму озброєнні теорією марксизму-ленінізму.

Працю над поглибленням своїх знань з марксо-ленінської теорії, над опануванням цієї теорії кожен письменник повинен вважати для себе за честь. Бо тільки такі знання дадуть можливість вести принципіальну боротьбу проти правого опортунізму, як головної небезпеки на даному етапі, проти всяких проявів опортунізму, проти ворожих пролетаріатові тенденцій в літературі. А така боротьба ще буде точитися на літературному фронті. В умовах України вона набиратиме своєрідних форм. Класово-ворожі прояви на культурному фронті відбиватимуться ще й на його літературному відтинкові.

Російський і український націоналізм, що становлять ще для справи соціалістичного будівництва велику небезпеку, ще не раз робитимуть спроби впливати в тій чи в іншій формі на окремі ланки літературного фронту.

Спроби націоналізму використати літературу для своєї класово-ворожої роботи повинні зустрінути від кожного радянського письменника нещадну відсіч.

Кожен радянський письменник радянської України повинен вважати для себе за честь стояти в перших рядах будівництва соціалістичної України як складової частини Радянського союзу. Кожен радянський письменник радянської України повинен бути в перших загонах бійців за справу соціалізму, за інтернаціоналізм, проти всяких проявів націоналізму, проти класово ворожих елементів.

Сподіванки пана Донцова, який кілька разів сподівався бачити в українській літературі зброю українського націоналізму, відійшли в минуле, але ворог ще не раз робитиме спроби пролізти на цей фронт.

В країні нашої іде жорстока класова боротьба. Її веде пролетаріат на всіх фронтах за переможну будову соціалізму. Ця героїчна боротьба мільйонів працюючих за керівництвом партії повинна знайти повне відбиття в нашій літературі, наша література повинна широко розгорнути пропаганду соціалістичного будівництва пропаганду ідей марксизму-ленінізму в художній формі. Як велетенське, всесвітньо історичне наше соціалістичне будівництво, так і літературна творчість наших радянських письменників на новому етапі повинна, відображаючи будову соціалізму, створити в світовій літературі всесвітньо історичні літературні пам'ятники.

Нашу літературу треба поставити на службу тим великим завданням, що їх перед цілим соціалістичним будівництвом поставила XVII партконференція. Наша більшовицька пильність повинна бути побудована на основі тих вказівок, які дав у своєму листі до журналу „Пролетарская революция“ тов. Сталін.

Щоб яскравіше уявити, які грандіозні завдання стоять перед нашою літературою. ми повинні звернутися до постанов XVII партконференції, зупинити свою увагу на тих останніх директивах, які дала нам партія в розгортанні будівництва соціалізму.

„Найважливіший підсумок соціалістичного будівництва першої п'ятирічки—це остаточний підриз кореня капіталізму на селі, який вирішує наперед цілковиту ліквідацію капіталістичних елементів і цілковите знищення клас. Вивершення будівництва фундаменту соціалізму в СРСР означає, що ленінське питання „хто кого“ вирішено проти капіталізму на користь соціалізму цілком та безповоротньо і в місті, і на селі“.

Так підсумовує партія наші досягнення першої п'ятирічки. Більшовицька непохитність, дійсно ленінське керівництво Центрального Комітету комуністичної партії на чолі з т. Сталіним усім процесом соціалістичного будівництва,—ось що забезпечило ці велетенські історичні успіхи соціалізму, забезпечило можливість збудування соціалізму в другій п'ятирічці.

„Конференція вважає, що основне політичне завдання другої п'ятирічки є остаточне зліквідувати капіталістичні елементи і класи взагалі, цілком знищити причини, що породжують класові різниці й експлуатацію, і подолати пережитки капіталізму в економіці та свідомості людей, перетворити всю трудящу людність країни на свідомих і активних будівників безкласового соціалістичного суспільства,

На основі ліквідації паразитичних класових елементів і загального зростання народного прибутку, що цілком іде до розпорядимості трудящих, треба досягти багато швидшого піднесення добробуту робітничих і селянських мас і при цьому рішучого поліпшення всієї житлової та комунальної справи в СРСР. Конференція вважає, що забезпечення людности основними споживчими товарами, в тому числі предметами харчування, має на кінець другої п'ятирічки збільшитись найменше вдвоє-втриє проти кінця першої п'ятирічки“.

Ці грандіозні завдання, що їх поставила XVII партконференція перед цілою країною, стоять і перед нашою пролетарською літературою. Щоб зреалізувати ці завдання в лінії художньої літератури, в лінії марксистської критики, ми повинні перебудувати всю роботу так, щоб якнайшвидше, на основі більшовицької критики і самокритики, піднести наш літературний фронт на вищий щабель, зробити його в повній мірі активним чинником у здійсненні завдань партії щодо остаточного знищення клас та причин, що породжують класові різниці і експлуатацію, пережитків капіталізму в свідомості людей.

„Повна колективізація сільського господарства, зростання великих державних сільськогосподарських підприємств і озброєння радгоспів та колгоспів передовою машиновою технікою, що на ділі перетворює с. г. працю на відміну індустріальної праці, і значне зміцнення транспортного зв'язку та товарообігу між промисловістю і сільським господарством—створюють умови, щоб цілком усунути протилежність між містом і селом“.

Завдання, які стоять перед цілим фронтом пролетарської літератури, ставлять зокрема надзвичайно важливі вимоги до радянської літератури. Це треба підкреслити тому, що дехто гадає зараз, ніби пролетарсько-колгоспним письменникам уже нічого робити. Такі розмови є по суті „лівацькі“ заскоки.

Спроба нехтувати всі труднощі боротьби за другу п'ятирічку — це є викривлення тої лінії, що її дала партія. Пролетарсько-колгоспну літературу можна і треба творити на основі пролетарського розуміння тих шляхів, якими розгортається будівництво соціалізму. Ні якою мірою не можна зараз сказати, що протилежності, які ще існують між містом і селом, зараз негайно зникнуть, що нема завдань, які стоять перед пролетарсько-колгоспною літературою. Наша пролетарсько-колгоспівська література повинна велику увагу приділити безпосередньо роботі над переробленням нашого колгоспника згідно з тими настановами, що їх дала XVII партконференція. Очевидно, що радянська література, повинна збільшити свою увагу до питань соціалістичного виховання колгоспників. Ця увага має виявлятися не тільки в виступах-деклараціях: треба збільшити органічну допомогу тим письменникам, що працюють над питаннями села.

Розв'язувати велетенської ваги питання наша радянська література зможе, лише нещадно борючись проти класового ворога за побудову соціалізму. Цю боротьбу пролетарської літератури треба здійснювати лише на основі боротьби за генеральну лінію партії. Той, хто ставить питання про те, що в другій п'ятирічці класової боротьби не буде, той робить спроби роззброїти пролетаріат в його боротьбі за побудову соціалізму.

„Нові успіхи соціалізму робітнича класа забезпечить лише в боротьбі з рештками капіталізму, даючи нещадну відсіч опорові капіталістичних елементів, що гинуть, переборюючи буржуазні і дрібнобуржуазні забобони серед трудящих і проводячи уперту роботу над соціалістичним їх перевихованням.

Це означає, що й надалі ще неминуче є загострення класової боротьби в окремі моменти, особливо в окремих районах і на окремих ділянках соціалістичного будівництва, що одночасно підкреслює неминучість зберігання, а в окремих випадках і підсилення буржуазних впливів на окремі шари і групи трудящих, неминучість ще протягом довгого часу проникання чужих пролетаріатові класових впливів у середовище робітників і навіть у партію. Через те перед партією стоїть завдання зміцнити пролетарську диктатуру і далі розгортати боротьбу з опортунізмом і особливо з правим ухилом як головною небезпекою на даному етапі“.

Перед пролетарською літературою, перед усім фронтом нашої радянської літератури стоїть завдання виконати свою роль на ділянці ідеологічній, борючись за генеральну лінію нашої партії. Робота ця не легка. Боротьба, яка точиться в нашій країні, зрозуміла річ, відбивається й на літературному фронті, і саме на

літературному фронту треба бути особливо пильним і чуйним. Основні застанови партії в боротьбі на два фронти, насамперед проти правого опортунізму як головної небезпеки на даному етапі, треба особливо яскраво, неухильно, по-більшовицькому здійснювати.

Ми повинні швидкими темпами перебудувати наш загін радянської літератури.

Коли ми говоримо про складні, великі завдання, які стоять перед літературою, треба мати на увазі, що радянська література повинна відбивати всі процеси нашої боротьби за соціалізм, відбивати, висвітлювати їх у пролетарському розумінні. Наша радянська література повинна відограти величезну пропагандистську роль, підпорядковану основному — переможній боротьбі за побудову соціалізму в СРСР, за світову пролетарську революцію, за перемогу комунізму у всесвітньому масштабі. Ось чому всі ділянки нашого літературного фронту треба перебудувати у світлі тих настанов, що їх дала XVII партконференція. Очевидно, що це вимагає не лише перебудови літературного фронту, це вимагає перебудови наших видавництв, це вимагає перебудови всіх наших літературних журналів. А зроблено це все? Чи зробили зокрема наші видавництва те, що доручено їм постановою ЦК ВКП(б) про видавничу справу?

Постанови ЦК ВКП(б) про видавничу справу наші видавництва ще не виконали. В цій постанові ЦК ВКП(б) сказано:

„Для роботи з новими авторськими кадрами при всіх видавництвах у місячний термін зорганізувати спеціальні консультаційні бюро або кабінети, в яких мають даватися відзиви й відповіді авторам всіх, що надходять до видавництва, рукописів (незалежно від їх прийняття у виробництво)“. І далі;

„Боротьба за ідеологічну якість продукції, за відповідність її вимогам розгорнутого соціалістичного наступу і сучасного рівня наукової думки мусить стати в центрі уваги видавництв. З цього погляду попри пильний добір редакційних і авторських кадрів, величезної ваги набирає рецензування та бібліографування книжної продукції. ЦК відзначає, що центральна преса й досі не поставила як слід цієї вельми важливої справи, не виробила такої системи бібліографування, яка забезпечила б авторитетне і своєчасне ознайомлення широких кіл читачів з літературою, як суспільно-економічною і художньою, так і особливо технічною, і практично поможла б видавництвам в справі поліпшення якості продукції, добору й притягнення авторських сил. Незадовільно поставлена робота бібліографічна в самому ОГІЗі“.

Ось які настанови дав ЦК ВКП(б) усьому видавничому фронтові. Чи перебудовані наші видавництва під поглядом цієї постанови ЦК ВКП(б)? Ні, не перебудовані. Коли б вони були перебудовані, то ми не мали б таких явищ, що в 1932 році виходять книги, які не мають нічого спільного з пролетарською ідеологією, а є прояв тиснення класово-ворожих сил на фронті літератури.

Чи зліквідовано в наших виробництвах знеосібку? — Не зліквідовано. Чи ведуть наші видавництва належну виховну роботу серед

наших нових письменників?—Немає цієї роботи. Взаємини між письменниками і між видавцями ненормальні. Буває так, що письменник щось задумав, кудись їздив, подумав, написав, потім прийшов, здав, хтось прочитав, хтось порекомендував, потім воно вийшло і потім уже шукають, хто винний за таку продукцію. Таке ставлення до перебудови видавничої роботи є непартійне ставлення до настанов нашої партії.

А буває й так: приходять хтось із рукописом до видавництва. Редактор зразу помітив, що в книжці є помилки. Але замість ці помилки виправити, замість з автором попрацювати, — коли б редактор був редактором — він іноді стає на таку позицію: „хай вийде цей твір, а потім ми йому покажемо“. З такої „редакційної“ роботи добрих наслідків не буде.

Перебудова роботи видавництва особливе значення має для наших попутників, для їх виховання. Остання перевірка стану наших видавництв і художніх журналів довела, що відповідної перебудови на основі постанов ЦК ВКП(б) нема, що письменник в масі працює ще сам собою.

Над книжкою треба як слід працювати, а не адмініструвати цей процес. Треба видавництву в таких випадках брати на себе відповідальність за видання цієї книжки. Не треба знеособлювати автора, треба йому допомагати, і тоді можна буде домогтися всього того, що ми повинні мати від художньої літератури.

Великою мірою тим, що наші видавництва, журнали ще не перебудувались, можна пояснити такі прориви як вихід у видавництві „Молодий Більшовик“, „Ех, Кубань, хлібородная“ Гуменної, Черняка — „Листи з чужих країв“ і т. ін.

Це ми мали за останній час не тільки в українській літературі. Вияви ворожого тиснення, ворожу нам контрабанду ми мали і в єврейській літературі і в літературах інших нацменшостей, що їх продукція виходить у нас на Україні. Досить згадати хоч би вміщений в кількох літжурналах нарис Шахно-Епштейна, що містив у собі наклеп на Леніна, що являв собою ворожу контрабанду.

Візьмімо для прикладу такий журнал як „Червоний шлях“ — орган ФОРПУ. Чого там тільки не виявлено? Редакція журналу, очевидно, ще й досі жила старим уявленням про тих чи тих письменників. І це в той час, коли за останні роки в корені змінилися кадри письменників, змінилися завдання. Виросла нова когорта пролетарських письменників, змінилася тематика нашої літератури, підріс наш читач, постали інші вимоги до літературної творчості. А редакція, мабуть, недостатньою мірою зрозуміла характер цього процесу і все ще плентается в хвості старих уявлень, старих масштабів завдань роботи журналу „Червоний Шлях“. Ряд інших журналів — „ГАРТ“, „Ді Ройте Велт“, „Молодняк“, „Літературний Призов“ — всі вони, мають значні ідеологічні прориви. Вміщення статей на зразок статті Ш. Епштейна говорить про те, що є провали гнилого лібералізму до ворожої контрабанди в нашої літературі.

На превеликий жаль, у багатьох журналах робота поставлена так, що основна людина в літературному журналі — це технічний секретар. Є редакція, редколегія, є відповідальний редактор, але політику редакції робить секретар, який не завжди є відповідальний. Він формує журнал. Скільки він сам не може як слід цього зробити навіть тоді, коли він розуміє свої завдання, скільки цей секретар без роботи цілої колегії перебуває під впливом того матеріалу, який на нього суне, — пливе секретар, пливе редакція і, значить, пливе вся робота. Може це певне згущення фарб. Але, коли це й згущення фарб, то воно зроблено спеціально для того, щоб підкреслити, що стан з роботою наших літературних журналів можна характеризувати як стан незадовільний.

У нас не було певної наявності, цілеспрямованості, свідомості того, що нові завдання, поставлені листом т. Сталіна, постановами XVII партконференції — вимагають перебудови роботи наших журналів. Це питання надзвичайно важливе. Завдання наших літературно-художніх журналів вимагають того, щоб над методами старої роботи поставити хрест назавжди. Треба як слід працювати з авторами.

Нові обставини висувають перед журналами нові завдання, бо й перед цілим пролетарським рухом поставлено велетенські завдання. Поширилася база роботи кожного журналу, виросли нові кадри — ударники. З ними треба працювати інакше, ніж досі працювали редакції журналів. І мова йде не про обмежене коло авторів, а про надзвичайно великий рух, який має велике історичне значення; на чолі цього руху нам треба твердо йти й належно працювати. Редакційну роботу треба поставити на відповідний рівень. Редакційна робота полягає в тому, що автор має відчувати керівництво з боку редактора. Це повинен відчувати не тільки автор-початківець, а й кваліфікований автор. Тут ми підходимо до важливого питання — питання про нашу марксистську критику.

Що ми маємо з критикою? Конкретної критики надзвичайно мало. Взяти такі твори як „В степах“ Божка, „Богун“ Соколовського і т. ін. Хіба з'явилася на ці речі справжня марксистська критика? А хіба у нас взагалі поставлена на ноги конкретна критика? Ні. Поставили п'єсу Ірчана „Пляцдарм“, А. Любченка — „Земля горить“, ось з'явилася „Перша весна“ Г. Епіка, „Перешитовка“ Ів. Кириленка — а глибокої критики нема. Про що це говорити? Це говорити про те, що одно з основних завдань, яке ми повинні ставити перед нашим літературним фронтом — це організація конкретної критики. Зрозуміло, що критика ця повинна розгортатися на основі більшовицької принциповості.

Ми не зробимо помилки, коли скажемо, що майже весь радянський літературний фронт в основному повернувся до тематики соціалістичної. Пишуть тепер про великі індустріальні міста, про шахти, заводи і т. ін. По цій лінії виростає й ударницька література. Але коли ми тут маємо досягнення кількісні, то з якісного погляду є в нас іще великі й великі хиби. Багато творів на теми

індустріяльні, на теми соціалістичного будівництва в багатьох випадках штампують один одного. Деякі твори написано за трафаретом. Глибокий діалектичний показ людей, показ будівництва соціалізму в нашій країні — можна знайти не в кожному творі, що його написав і пролетарський письменник. А це вина не лише письменників, це вина й нашої критики, яка належно не відгукується на їхню роботу.

Візьмімо такий літературний журнал як „Літпризов“. Він має спеціальне призначення: він повинен був, і для цього утворено його, розгорнути роботу з ударником, в основному працювати над продукцією ударників, над робітничим літпризовом. Але журнал збився з цього шляху. В журналі з'являються великі статті, писані на всякі інші теми. Це говорить про те, що нам цей журнал треба відповідно перебудувати.

Говорячи про критику, ми повинні спинити особливу увагу на „Літературній газеті“. Наша українська „Літературна Газета“ ще не впоралася з завданнями, що їй поставила перед нею партія. Роботи з ударниками газета ще не розгорнула. Конкретної критики не поставлено. До цілого мистецького фронту газета ще й не наблизилась. З таким станом газети ми миритися не можемо. Нам треба негайно цю газету перебудувати так, щоб це була дійсно більшовицька літературна газета. Ми повинні побачити на сторінках „Літературної газети“ увесь літературний фронт і побачити його в світлі рішень нашої партії, в світлі останніх директив, насааанов, що їх давали „Правда“ „Комуніст“ про перебудову роботи літературного фронту. Ми повинні про всі ділянки нашої літературної роботи почути серйозний голос дійсно більшовицької критики. Скільки нових подій відбулося в нашій країні на літературному та мистецькому кону і скільки їх „Літературна газета“ проспала!

Літературний фронт складається з редакцій літературних журналів, з критиків, письменників, ударників, призваних до літератури, тощо. Але у взаєминах між літературними видавництвами і авторами є ще один гвинтик. Це той, хто перший отримує рукопис для того, щоб вирішити долю твору. Це — рецензент. І про цей „гвинтик“ треба сказати кілька слів. Є письменник Дубинський. Написав він книжку „Відвага“. Цю книжку видало видавництво „На варті“. Перед тим, як цей роман попав до друку, він був зданий досить кваліфікованому українському письменникові на рецензію. І ось цей рецензент пише таке:

„На нову тему одразу не може бути написаний твір досконалий, бо кожен досконалий твір має своєю передумовою нашірвання літературної традиції, низку часто невдалих спроб, невикінчених творів“.

І далі рецензент зараховує до такого „невикінченого твору“ „Відвагу“. З цього виходить, що скільки буржуазна література приміром, має більші „традиції“, ніж пролетарська література, то вона матиме і відповідні „перспективи“. Далі рецензент пише так

„Зв'язаний таким от художнім завданням автор примушений був в процесі писання відмовитися од будь-якої ідейної проблемности, на якій часто-густо будується сучасний європейський роман з соціальним забарвленням, а також і від композиційно викінченого розгортання попитової „лінії“. Без останнього роман, природна річ, втрачає право називатися романом, як і новела перестає бути новелею, втрачає один з основних „стовпів“ сюжетбудови—зав'язку або розв'язку. Новела в такому разі обертається в нарис або етюд, а роман, принципово не різнячись од новелі і будучи лише ускладненою новелею, обертається в низку нарисів...”

Як розглядає рецензент події, висвітлені в романі і як характеризує дієвих осіб?

„Основні дієві особи твору це командир ескадрону Бідаш, політрук взводу Егунов, червоноармійці Кудря, Гобул, Охота й інші. Перед читачем проходить низка командирських дружин, багато епізодичних постатей, але ні на одній не можна зупинитись, сказавши, що вона цілком виразно викреслена і залишається в пам'яті...”

Поставившись так до дієвих осіб, рецензент пише далі:

„А найкраще люди пізнаються в нещасті, як каже прислів'я, і найкраще і то найлегше люди змальовуються, коли автор догадається винести їх з нормального русла. Отож невдача автора походить од того, що він взявся до непосильного способу малювати живих людей“.

Що ж рекомендує рецензент робити з людьми?

„... Треба було б примусити їх робити більше помилок, вагань, навіть злочинів, щоб скористатися цими часовими одхиленнями за нормальної біографії, яскравіше підкреслити їх позитивність. Аджеж автор вільний цілком і вичерпливо виправляти героя і вивести його на „чисту воду“.

Нарешті рецензент закінчує тим, що твір заслуговує на друк. Як бачимо, рецензент розглядає всіх дієвих осіб як „ненормальних“, радить вивести їх з „нормального річища“, показує, що в романі, який є перша спроба, немає нічого, щоб стало за підставу надрукувати роман, — а потім — радить роман друкувати. Очевидно, що коли б у роботі наших видавництв була зреалізована постановка ЦК ВКП(б), подібних зривів не було б. А їх, як відомо, не мало.

Ми повинні особливу увагу звернути на зміцнення обороноздатности нашої країни. Чи є тут відповідні твори? Візьмімо громадянську війну, 1920 рік — чи в нас є в українській літературі про цей період хоч один серйозний твір? Наша пролетарська література ще мало зробила, щоб дати значний твір на цю тему, широко висвітлити революційну боротьбу на теренах Західної України і Польщі.

Зараз треба піти лінією творення літератури, яка буде допомагати зміцнювати обороноздатність нашої країни. Проте, на творення відповідної літератури для нашої Червоної армії не звернено достатньої уваги. Наприклад, візьмімо збірку Київського ЛОЧАФ'у „Стоїмо на варті“. Видала цю книжку київська філія видавництва „Література і Мистецтво“. Тут, в уривкові з п'єси „Прорив“ Ю. Мокрієва сказано:

ЗУАВ (*виймає портрет В. І. Леніна*) Соціалізм.

КОЗАРЧУК. Правильно. А що таке соціалізм? Знаєш?

ЗУАВ. Соціалізм... (*силькується*).

КОЗАРЧУК. Так от, слухай... Соціалізм — це штука серйозна... Це... Маркса чув... Борода... о... Котрий з товаришем Леніним приятелював... Так от вони й написали соціалізм... Щоб, значить, зробити усіх рівними, знищить буржуя та експлуататорів, поставить усюди радянську владу й роздать землю—селянам, фабрики—робочим, Басарабію—басарабцям, Україну—українцям, Зуавію—зуавцям“..

Це так „роз'яснено“, що таке соціалізм.

А ось далі, приходять червоноармійці до тітки і просять сала:

НЕЗАМОЖНИК. Бабо, Ви на тім тижні кабана зарізали.

Може дасте товаришам до картоплі?

БАБА (*злякано*). Що ти. Голубчику... Який кабан?

НЕЗАМОЖНИК. Сірий у плямах.

БАБА. Забрали, голубе, забрали... От, хрест вам даю забрали.

КОЗАРЧУК. Бабко... Не бійся... Ніхто не посміє... Ми не банда. А так, як по доброму шматочок даси—подякуємо...

БАБА. Нема... Боюсь вам,—немає...

НЕЗАМОЖНИК. Ех, бабо!..

КОЗАРЧУК. Нема, то й нема... Така [вже наша доля... (*Встає*). А скажи, бабка, чиє це подвір'я?

БАБА. Моє, голубчику.

(*Козарчук іде на подвір'я виміряє щось кроками*).

КОЗАРЧУК. Іршак! Став тут кілок...

(*Баба стежить за Козарчуком, її це непокоїть*).

БАБА. Що це ви, голубчики, виміряєте?

КОЗАРЧУК. Гармату ставить будемо...

БАБА. Ой, боже ж мій, боже мій... На подвір'ї гармату!

КОЗАРЧУК. Нічого не вдієш... Війна, бабко... Бий тут кілка, Іршак...

БАБА (*хвилюється*). Товариші!.. Рідні!.. Та я, може, в сусідів сала позичу... Тільки не ставте гармати.

КОЗАРЧУК (*стає*) Товариші... Бабуся просить... Може, спарвді не будемо ставити.

ЗОЗУЛЯ. Щоб ти... Ой, не могу...

ЛИХОЛЕТ. Ну, й Андрій!

БАБА. Почекай, я винесу...

КОЗАРЧУК. Так, бабко, захопи й окраєць хліба...“

Такого характеру продукція ще раз стверджує, що проблемі зміцнення обороноздатності нашої країни література наша ще не приділила належної уваги.

Завдання, що стоять перед нашими видавництвами, літературно-художніми журналами, можна виконати, коли всі ланки нашого фронту візьмуться по-більшовицькому до перебудови на основі вказівок партії, коли ця робота буде проходити як складова частина будівництва соціалізму.

Наші літературні організації не приділяли достатньої уваги комсомолові. Цю хибу партія викрила і поставила ряд бойових завдань перед фронтом пролетарської літератури, перед комсомолом. Зобов'язання перед комсомолом треба реалізувати. Але поки що ми цього не відчуваємо. В реалізації цього завдання наші літературні журнали повинні розгорнути активну роботу.

Це стосується й до нацменівської літератури. Ми, на великий жаль, ще не маємо достатнього взаємного обміну між загонами нацменівської літератури й літератури української. Безумовно, тут деякі досягнення є, але наші видавництва мало зробили, щоб наша нацменівська література була приступна українському читачеві. Де критичні розвідки про нацменівську літературу українською мовою? Слід пригадати хоч би той факт, що в нас немає путніх перекладів українською мовою, зокрема єврейських радянських письменників, і ми зрозуміємо, як мало ми тут зробили.

Наближається 15-річчя Жовтневої Революції. Це п'ятнадцятиріччя вимагає від нас усіх, щоб наша пролетарська література дала твори, гідні цієї величезної історичної події. Пролетарське суспільство жде від нашого літературного фронту п'єс, романів, оповідань, нарисів гідних нашого великого часу. Нашу роботу треба так перебудувати, щоб в найкоротший час на основі рішень XVII партконференції на основі постанови ЦК ВКП(б) виконати ті величезні завдання, що їх поставила перед нами партія.

Це вимагає напруженої, дійсно більшовицької роботи на всьому літературно-видавничому фронті. І таку роботу ми повинні негайно розгорнути.

Завдання, що їх поставила XVII партконференція перед усім фронтом соціалістичного будівництва, повинні стати бойовою програмою роботи спілки радянських письменників. В боротьбі за побудову безкласового соціалістичного суспільства, в боротьбі за повне знищення клас радянський письменник на фронті літератури повинен посісти видатне місце. Бо роля літератури у комуністичному вихованні мас велетенська.

„Художник повинен відобразити не голу схему боротьби і будівництва, а повинен показати діалектику життя, боротьби й будівництва, труднощі на цьому шляху та їх героїчне осилання, художник повинен все це показати на конкретних прикладах, підіймаючись в своїх узагальненнях до верховин філософської думки марксизму-ленінізму“ („Правда“—„На рівень нових завдань“).

В цій боротьбі—за високу художню, ідейну якість літератури

нашої доби—роля критики найвидатніша. Ось чому в критиці повинні бути доостанку зліквідовані всякі залишки безпринципної групової критики, що „своїх“, хоч і гірших хвалить, а „чужих“, хоч і кращих, гудить. Наш критичний, літературознавчий фронт повинен перебудуватись на основі рішення ЦК ВКП(б), на основі вивчення Леніна, Сталіна. Треба розгорнути високо принципіальну боротьбу проти всякої ворожої ідеології, проти контрабанди цієї ворожої ідеології у нашій літературі.

На літературному терені в противагу групівщині, груповій критиці повинно бути змагання творчих напрямків, течій, повинна бути високо принципіальна більшовицька критика, що боротиметься за велике мистецтво соціалізму, яке повинно правдиво відображати нашу дійсність, користуючись методою революційно-соціалістичного реалізму.

Треба, щоб всі наші організації, установи створили нормальні матеріально-побутові умови для роботи радянських письменників. Житло, постачання, своєчасна виплата гонорару—повинні стати в центрі уваги відповідних організацій при налагодженні матеріально-побутових умов радянських письменників.

Спілка радянських письменників України—під керівництвом КП(б)У, запроваджуючи по-більшовицькому в життя рішення ЦК ВКП(б)—в боротьбі за велике мистецтво соціалістичного суспільства перебудує увесь літературний фронт по-новому відповідно до нових завдань, що були поставлені в промові т. Сталіна „Нова обстановка, нові завдання господарського будівництва.“

Ця перебудова буде проходити на відповідній ідейній височині, на основі вчення Маркса, Леніна, Сталіна.

Бо тільки така перебудова забезпечить нам новий, незнаний ще в історії розквіт української соціалістичної літератури.

II

Рішення ЦК ВКП(б) стосується не лише літератури, а всього мистецького фронту. Коли на фронті літератури ми вже маємо значні кадри, що зросли і зміцніли в своїй художній творчості, то на інших ділянках нашого мистецького фронту, зокрема на ділянці музичній, на ділянці образотворчого мистецтва ми комуністичні, пролетарські кадри маємо в дуже обмеженій кількості, і озброєність їх невелика. Очевидно, що рішення ЦК ВКП(б) вимагає того, щоб ми на ділянці образотворчого мистецтва зліквідували усі „лівацькі“ перекручення, групівщину.

По лінії образотворчого мистецтва у нас було дуже багато перекручень, багато групової боротьби, яка шкодила справі будівництва радянського мистецтва. Дуже часто ми бачили такі випадки, коли від імени партії промовляли перед широким фронтом радянського суспільства люди, що багато-самі помилялись і свої думки з приводу образотворчого мистецтва видавали за думки партії. Очевидно, то були перекручення з боку товаришів, що керували безпосередньо образотворчим фронтом. Але з цих настанов робилися

організаційні висновки. І подекуди створювалися такі умови, що деякі художники не могли працювати в такій обстановці і змушені були кидати роботу, переходили на інші ділянки роботи.

Досить подивитись на наші образотворчі виставки, які були у нас організовані на Україні, щоб зрозуміти, як наше образотворче мистецтво відстало від тих завдань, що їх партія ставить перед широким фронтом нашого радянського мистецтва на Україні. Дійсність показала, що саме на ділянці образотворчого мистецтва у нас на Україні якраз було найбільш групової боротьби, яка перешкоджала розгортанню творчих сил образотворчого фронту. Значна частина комсомольців і комуністів, які працювали в образотворчих об'єднаннях, багато сил витратила на групову боротьбу, що мала безпринципний, шкідливий характер. Така групової боротьба привела до знесилення наших комуністичних сил і відштовхувала від нас, від широкого революційного фронту мистецтва тих попутників, тих радянських митців, які могли бути використані нами цілковито для творення дійсно радянського мистецтва. Не можна дозволити по-формальному ставитись до тієї постанови, яка дійсно має велике історичне значення в піднесенні творчості нашого образотворчого фронту. Ми не дозволимо окремим товаришам формально прикриватись цією постановою для того, щоб по суті продовжувати стару лінію групової боротьби, безпринципщини.

Досить згадати про ті величезні завдання, які стоять перед соціалістичним фронтом, і поглянути на зразки образотворчого мистецтва, щоб зрозуміти, яке величезне відставання, відрив є тут, як ми, комуністи, комсомольці, ще мало зробили для того, щоб образотворче мистецтво стало великим знаряддям, яким воно повинно бути в пропаганді, в агітації будівництва соціалізму, щоб зробити цю зброю дійсно зброєю побудови соціалізму. Для того, щоб знищити ті перешкоди, які стоять на цьому шляху, ми повинні кілька слів сказати про явища, які були встановлені в цій груповій боротьбі. Хіба можна погодитися на характер такої критики, яку ми находимо хоч би в декларації, що її було оголошено за 43 підписами на адресу тов. Комашка? Характеристика творчості т. Комашка може бути не обов'язково однаковою у всіх. Кожний може підходити з критикою до тої творчості, висловлювати ті чи інші думки з цього приводу.

Але, коли товариші знають, що, поперше — це робітник, який прагне дійсно дати все, що він може дати для соціалістичного будівництва, коли знають, що він працює над певною роботою і показує ударників нашого соціалістичного фронту й коли після цього пишуть, що: „ми вимагаємо від комуністичної і послідовно-попутницької частини АХЧУ, ВУАПМИТ'у виведення Комашка з Асоціації і виведення його з міжнароднього бюро художників“..., то це говорить про те, що товариші, підписуючи таку декларацію, ставлять питання про перебування т. Комашка в рядах партії, що вони не критикують, а б'ють Комашка голоблею по голові.

Коли казати про те, що треба Комашка вивести навіть з попутницької організації, з керівного складу Асоціації і з Міжнародного бюро художників, це значить—виштовхати його на вулицю, крикнути на нього — ату, зацькувати.

Хіба така метода критики говорить про те, що ми тут маємо якусь серйозну критику творчості Комашка? Хіба це взагалі критика?

Не можна казати, що з другого боку у Комашка все було гаразд. Дійсно, критика його праць, теоретичних праць, здебільша була правильна. Він багато наплутав з приводу мистецтва. В цьому він виявив опортунізм. Тов. Комашка дуже „оригінально“ підходить до цієї боротьби, проти якої він сам заперечує. Була якась нарада, т. Горбенко там висловлювався. Комашка бере неправлену стенограму Горбенка і перекручує зміст цієї цитати. Горбенко каже про те, що „в нашому убогому оточенні це характерна річ, що найгіршим критиком оказався тов. Булигин, коли за його шляхом виходить, що концепції нема, все розбито і т. інш.“ Горбенко каже про оточення убоге—він має на увазі Булигина оточення. Він говорить про окремих критиків і те оточення, яке в цій боротьбі вони створюють. Він почасти мав рацію. Що робить Комашка? Він бере цю цитату і там, де мова іде про Булигина, перед цим ставить крапку і „убоге“ оточення вже стосується до нашої дійсності, а не до Булигина.

Хіба це критика?

Зрозуміла річ, що рішення ЦК ВКП(б) ставить перед нами завдання вирішувати і далі зміцнювати сили молодих кадрів на образотворчому терені. Ми для членів партії, комсомольців, робітників, для молодих сил повинні створити найкращі умови для роботи і дати можливість як можна скоріше цим кадрам виростати. Треба створити відповідні умови, партія їх створює і буде створювати надалі, але партія буде бити по руках людей, які велику зброю критики і самокритики підмінюють груповщиною, підтасовуванням цитат, зведенням групових рахунків.

Коли ми говоримо про цю групову критику, яка в значній частині мала місце, то ми не можемо обминути того факту, що саме ця групово боротьба, яка з боку частини окремих наших організацій провадилась, створила такі обставини, в яких значна частина видатних майстрів, художників радянської України покинула терен радянської України і зараз працює в РСФРР. Чому Бойчук може працювати в Ленінграді, а в Києві ні? Чому у нас відносно представників цієї інтелігенції, що має великі знання, що могла б добре повчити нашу молодь, зрозуміло, так, як це нам треба, не створено таких умов, які створюються в усіх різних галузях, згідно з настановами партії? Ленін сказав: „Від роздавленого капіталізму ситий не будеш. Треба взяти всю культуру, яку капіталізм залишив, і з неї збудувати соціалізм... Без цього ми комуністичного суспільства побудувати не можемо, а в нас — наука, техніка мистецтво — в руках спеціалістів“.

Це про використання надбань минулого, про використання старої спадщини. А у нас дехто частину старих митців заглушив, ударив і б'язав, що таким чином опановує мистецтво. Критика в образотворчому мистецтві в багатьох випадках, можна сказати навіть переважно, була груповою, бо майже за однаково зроблені картини в одній організації художника оголошували класовим ворогом, а в другій він міцно сидів на пролетарському Олімпі. Навіть така організація як ВУК Робмис записав про Бойчука, що він класовий ворог.

Можна мати різні думки щодо тематики, яку брав Бойчук, але і в цьому нічого класово ворожого не можна помітити. Ось приміром картина „Робітник і робітниця“. Він малював деякі картини, що були схожі на ікони. Але хіба на виставках пролетарського мистецтва не можна знайти подібних до стилю Бойчука картин, не можна знайти риси, які схожі на твори Бойчука? Ось жінка з дитиною „біля буфету“. Річ не в написі. Коли пригадати фільм Довженка „Арсенал“ і пригадати там мати з дитиною, яка нахилється і годує її, а потім б'є, то ви в постаті цієї жінки з дитиною з фільму побачите багато схожого з картиною Бойчука.

Зрозуміла річ, між Бойчуком і Довженком велика різниця, але немає жодних аргументів, щоб Бойчука, людину яка прагне працювати разом з нами, за нашим керівництвом, отак цькувати. Таке ставлення до Бойчука було проявом „спеціодства“. Це невміння використовувати таких людей, як Бойчук. Це була відсутність виховавчої роботи, про яку партія говорила і говорить.

Очевидно, що йдеться не про об'єднання існуючих організацій, не про механічне злиття різних груп, а про те, що на основі рішень ЦК ВКП(б) треба так перебудуватись, щоб ті сили радянських митців, яких відрізали від можливості творчої роботи, щоб ті сили, які стоять на тому ґрунті, про який говорить рішення ЦК ВКП(б), щоб ці сили мали можливість дійсно працювати і розгорнути свої творчі сили на користь соціалізму, щоб до цих людей було кардинально змінено ставлення.

Це не значить, що на фронті образотворчого мистецтва не буде точитись ідеологічна боротьба. Це не значить, що різні об'єднання за ознакою творчої методи не будуть мати місця. Це не значить, що передова частина митців, яка буде ставити актуальні питання соціалістичного будівництва, не буде боротися проти всіляких проявів ворожих тенденцій на образотворчому фронті. Але ця боротьба буде йти на основі рішення ЦК ВКП(б), вона буде мати високо принципіальний характер.

Подивившись на картини на багатьох виставках художніх, ми не чуємо, де тут настанови Леніна і Сталіна про національну культуру соціалістичну змістом. Де ми бачимо, що це творчість художників радянської України? Характерно, що у нас в теоретичній літературі, в практиці образотворчого мистецтва чувається одна основна лінія. Ви бачите все в темних фарбах. Подивіться на ударника, на шахту, на поле — все бачите в темних фарбах.

Звідкіля взялися темні фарби? Аджеж відомо, що навіть олівцем обличчя можна намалювати так, що воно буде радісне. Де сміх, де радість, бадьорість в цих обличчях? Де тут низка картин з нашого багатобарвного, багатогранного життя, де тут ентузіязм величезної роботи трудящих мас, що є на радянській Україні? Ми в образотворчому мистецтві майже не бачимо таких картин. Ми повинні використовувати мистецтво як велику зброю будови соціалізму. Цього на жаль, у нас немає в достатній мірі. Очевидно, що ліквідація існуючого стану, — це значить ліквідація остаточно, цілковито, не лише по формі, а по суті, це значить, що зараз за керівництвом комуністичної фракції, що керуватиметься партією, треба буде зараз же виправити ті помилки, які були на теоретичному фронті і в практичній роботі в образотворчому мистецтві, щоб поставити образотворче мистецтво на вищий щабель і зробити його дійсно великою могутньою зброєю будови соціалізму.

III

На музичному фронті було дуже багато перекручень. Були випадки, коли на окремих попутників дивилися як на ворогів, називали їх контрреволюціонерами. Це, з одного боку, створило неможливу атмосферу для таких робітників музичного фронту, а з другого боку утворило навколо різних організацій пристосовницькі настрої з боку людей, які неширо ставилися до роботи і які з боку кваліфікації нічого особливого собою не являють.

Це треба зрозуміти, і відповідним чином перебудувати роботу музичного фронту.

Тепер — про використання спадщини в галузі музики. Це факт, що класиків музики багато товаришів, які належать до АПМУ, вважають класовими ворогами і говорять, що їх треба взагалі викинути і не давати ні по лінії радіомовлення, ні по лінії театрів тощо. А не можна творити музики без того, щоб відповідним чином не використовувати того надбання людської культури в галузі музики, яке в нас є. І от це ставлення до нашої класичної, спадщини, поперше, і подруге — неправильне ставлення до творів української музики, до використання українських мотивів, щоб дійсно дати зразки української національної музики в нашому розумінні — все це вимагає від нас, щоб були визнані всі ті помилки, які робилися в минулій роботі, щоб ці помилки виправити.

В наших музичних ВИШ'ах, в наших відповідних музичних закладах становище приблизно таке ж, як становище на загальному музичному фронті. Там є дуже багато перекручень щодо використання музичної спадщини. Ми командуємо в музичні ВИШ'і робітників, колгоспників для того, щоб вони вміли грати, щоб вони взяли загальні надбання музичної культури. Ми хочемо мати кваліфікованого музиканта і цього ми вимагаємо від тих товаришів, що керують ВИШ'ами, і від педагогів.

Відомості, що в нас є, кажуть про те, що в наших музичних ВИШ'ах не дають належного знайомства з класиками музики, що

там ще й досі керівники цих закладів перебувають під впливом „лівацьких“ поглядів на класичну музичну культуру.

Зрозуміла річ, що класова боротьба точитиметься й на музичному фронті. Ми повинні виховувати свої кадри. Ми повинні створити відповідні умови роботи для попутників. Увесь фронт музичний, що складається з радянських митців, які підтримують соціалістичне будівництво, повинен розгорнути на Україні свої творчі сили для справи соціалізму.

В усіх галузях—літератури, образотворчого мистецтва, музики, архітектури—рішення ЦК ВКП(б) відкриває невидані обрії. Це рішення дає можливість підняти мистецтво нашої країни на вищий щабель і створити з нього могутню зброю в боротьбі за соціалізм, зброю будови соціалістичного суспільства.

А щоб зробити це, треба дійсно по-більшовицькому перебудувати увесь мистецький фронт на основі рішення ЦК ВКП(б), на основі вказівок тов. Сталіна. Згідно з новими завданнями, що повстали перед літературою, мистецтвом образотворчим, музикою тощо—завданнями, що виникають з постанов XVII партійної конференції, з вказівок тов. Сталіна, що він їх дав в листі до редакції „Пролетарська революція“—треба перебудувати увесь мистецький фронт.

І за цю перебудову треба взятися з усією більшовицькою рішучістю, на всіх ділянках, ведучи нещадну боротьбу проти всяких спроб класового ворога використати мистецтво в своїх інтересах.

Увесь фронт нашого мистецтва—на службу будови соціалістичного суспільства!

_____

_____

_____

_____

_____

_____